

ภูมิรัฐศาสตร์

ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ภูมิรัฐศาสตร์ : ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

๙๔๙.๓๔
ส๖๙๑ภ

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
ภูมิรัฐสังขัง ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น กรุงเทพฯ :
๒๕๕๖
๘๔ หน้า

ISBN : 978-616-270-086-6

๑. เกาะสี่ขัง ๒. วัดจุฬาทิศธรรมสมากรมวรวิหาร
๓. ชื่อเรื่อง

ภูมิรัฐสังขัง : ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น

สิ่งพิมพ์ สกศ.

อันดับที่ ๑ / ๒๕๕๘

พิมพ์ครั้งที่ ๑

ตุลาคม ๒๕๕๗

ISBN

978-616-270-086-6

จัดพิมพ์และเผยแพร่

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

ถนนสุขุโขทัย เขตดุสิต กรุงเทพฯ ๑๐๓๐๐

โทร. ๐๒-๒๔๑-๘๒๘๔ ต่อ ๒๔๓๒, ๒๔๓๔

โทรสาร ๐-๒๒๔๓-๑๑๒๙

Web Site : <http://www.oec.go.th>

พิมพ์ที่

ห้างหุ้นส่วนจำกัด เจริญผลกราฟฟิค

๕๐/๑๖๘ ถนนติวานนท์ ตำบลปากเกร็ด

อำเภอปากเกร็ด จังหวัดนนทบุรี ๑๑๑๒๐

โทรศัพท์ ๐๒-๙๖๔-๐๐๖๐, ๐๘๙-๖๖๘-๒๕๕๒

โทรสาร ๐๒-๙๖๔-๐๐๙๐

คำนำ

พระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหาจักรีบรมราชูปถัมภ์ จักรีนฤพดินทร สยามมินทราธิราช บรมนาถบพิตร ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานพระกฐินให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ อัญเชิญไปทอดถวายพระภิกษุสงฆ์ซึ่งจำพรรษาถ้วนไตรมาส ณ วัดจุฬาทิศธรรมสมาจารามวรวิหาร (พระอารามหลวง) ตำบลท่าเทววงษ์ อำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี ในวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๒ นับเป็นพระมหากฐินาคุณลินเกล้าลินกระหม่อมหาที่สุดมิได้ และเป็นเกียรติยศยิ่งแก่ผู้บริหาร ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ รวมทั้ง เครือข่ายญาติมิตรของชาวสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ทุกคน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ได้จัดพิมพ์หนังสือ “ภูมิรัฐสีชัง : ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น” ขึ้น เพื่อเป็นบรรณาการแก่ผู้ที่ได้ร่วมโดยเสด็จพระราชกุศล โดยได้รวบรวมความรู้เกี่ยวกับกฐินพระราชทาน การทอดกฐินประวัติวัดจุฬาทิศธรรมสมาจารามวรวิหาร ประวัติและเหตุการณ์สำคัญเกาะสีชัง แหล่งเรียนรู้เกาะสีชัง เพื่อเป็นองค์ความรู้แก่เยาวชนและประชาชน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ขอขอบคุณเจ้าหน้าที่วัดจุฬาทิศธรรมสมาจารามวรวิหารที่เอื้อเฟื้อข้อมูลเพื่อการจัดทำหนังสือนี้เป็นอย่างยิ่ง ขอขอบคุณหน่วยงานราชการ หน่วยงานเอกชน ข้าราชการ เจ้าหน้าที่ และบุคลากรทุกภาคส่วนของจังหวัดชลบุรีที่ร่วมโดยเสด็จพระราชกุศลในครั้งนี้

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาขออนุโมทนาในกุศลจิตที่ทุกท่าน
ได้ร่วมโดยเสด็จพระราชกุศลในวาระนี้ และหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ท่านจะได้
รับประโยชน์จากเรื่องราวที่น่ารู้ น่าอ่าน สมดังเจตนาของผู้มีส่วนร่วมในการ
จัดทำหนังสือ “ภูมิรัฐสังข : ประวัติศาสตร์ท้องถิ่น”

ขออำนาจคุณพระศรีรัตนตรัยและบุญกุศลจากการโดยเสด็จ
พระราชกุศลในพระกฐินทานครั้งนี้ได้โปรดอภิบาลประทานชัยมงคล
แต่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พระผู้ทรงคุณอันประเสริฐ ทรงพระ
เจริญยิ่งยืนนาน สถิตในไอศุรย์สวรรค์สมบัติ เป็นร่มเกล้าของพสกนิกร
ชาวไทยตลอดกาลนาน

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

สารบัญ

หน้า

คำนำ

กฐินพระราชทาน

๑

วัดจุฬาทิศธรรมสภาารวิหาร

๑๘

เกาะสีชัง

๓๕

- ภูมิประเทศ

๓๗

- ความสำคัญทางประวัติศาสตร์

๔๑

- พิพิธภัณฑ์พระจุฬาธรรราชฐาน

๔๘

เหรียญพระพุทธรบาทเกาะสีชัง

๖๖

ภาคผนวก

๗๔

คณะกรรมการดำเนินงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

๗๕

ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ประจำปี ๒๕๕๗

คณะผู้จัดทำ

๘๐

โคลงสี่สุภาพ

สี่ซังซังชื่อแล้ว	อย่าซัง
อย่าโกรธพี่จริงจัง	จิตซ้อง
ตัวไกลจิตก็ยั้ง	เนาแนบ
เสน่ห์สนทน้อง	นิจโ้อ้อาคูร

กาพย์ยานี ๑๑

สี่ซังซังแต่ชื่อ	เกาะนั้นหรือจะซังใคร
ขอแต่แม่ดวงใจ	อย่าซังซังพี่จริงจัง
ตัวไกลใจพี่อยู่	เป็นคูน้องครองยืนยง
ห่างเจ้าเฝ้าแลหลัง	ตั้งใจคิดมิตรสมาน

บทพระราชนิพนธ์ในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว

กฐินพระราชทาน

ที่มาของกฐิน

กฐิน มาจากภาษาบาลีเป็นศัพท์ในพระวินัยปิฎกเถรวาท เป็นชื่อเรียกผ้าไตรจีวรที่พระพุทธเจ้าทรงอนุญาตให้ภิกษุสงฆ์ผู้อยู่จำพรรษาครบ ๓ เดือนสามารถรับมาบ่มได้ คำว่า การทอดกฐิน หรือ การกรานกฐิน จัดเป็นสังฆกรรมประเภทหนึ่งตามพระวินัยบัญญัติเถรวาทที่มีกำหนดเวลาคือพระสงฆ์สามารถกระทำสังฆกรรมนี้ได้นับตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ไปจนถึงวันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒ เท่านั้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญ คือ การสร้างความสามัคคีในหมู่คณะสงฆ์และอนุเคราะห์ภิกษุสงฆ์ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีจีวรชำรุด ดังนั้น กฐินจึงจัดเป็นเรื่องเกี่ยวกับสังฆกรรมของพระสงฆ์ โดยเฉพาะ การได้มาของผ้าไตรจีวรอันจะนำมากรานกฐิน (หรือ ทอดกฐิน) ตามพระวินัยบัญญัติของเถรวาทนี้พระพุทธองค์ไม่ทรงห้ามการรับผ้าจากผู้มีจิตศรัทธา ด้วยเหตุผลดังกล่าวจึงทำให้เกิดพิธีการทอดกฐินของพุทธศาสนิกชนขึ้นอย่างแพร่หลาย ซึ่งในการทอดกฐินจะไม่เจาะจงถวายภิกษุสงฆ์รูปใดรูปหนึ่ง เมื่อคณะสงฆ์นำผ้าไปอปโลกน์แล้วก็จะยกให้ภิกษุสงฆ์ตามที่คณะสงฆ์ลงมติ

การทอดกฐินเป็นประเพณีของพุทธศาสนิกชนไทยมาช้านาน โดยมีทั้งพิธีหลวงและพิธีราษฎร์ ในคณะสงฆ์วัดหนึ่งๆ สามารถรับกฐินได้ครั้งเดียวในรอบปี จึงทำให้ประเพณีการทอดกฐินเป็นบุญประเพณีนิยมที่สำคัญยิ่ง ในปัจจุบัน การถวายผ้ากฐินในแง่การสนับสนุนผ้าไตรจีวรเพื่อใช้ในสังฆกรรม ได้ถูกลดความสำคัญลง แต่กลับให้ความสำคัญกับบริวารของกฐินทานแทน เช่น เงิน และวัตถุสิ่งของ เพื่อนำสิ่งเหล่านี้มาพัฒนาถาวรวัตถุและทำนุบำรุงพระพุทธศาสนา แต่ก็คือว่าเป็นสังฆทานอย่างหนึ่งเช่นเดียวกัน

ความหมาย

กฐิน มาจากศัพท์ภาษาบาลี หมายถึง กรอบไม้สำหรับขึงผ้ามีทั้งรูปทรงสี่เหลี่ยมและรูปทรงกลมซึ่งคนไทยเรียกว่า สะติง ใช้สำหรับขึงผ้าที่ต้องการเย็บต่อกันเป็นผืนใหญ่ เพื่อให้พระภิกษุสงฆ์ใช้ห่มพันกาย หรือที่เรียกว่า จีวร การเย็บผ้าดังกล่าวทำให้เกิดศัพท์ผ้ากฐิน ขึ้น

ผ้ากฐิน หมายถึง ผ้าที่นำมาทำเป็นผ้ากฐิน จะเป็นผ้าใหม่ ผ้าเก่า หรือผ้าบังสุกุลก็ได้ แต่ผ้าเหล่านี้จะต้องมีพอที่จะทำไตรจีวรผืนใดผืนหนึ่ง (ผ้าไตรจีวรของพระสงฆ์จะมี ๓ ผืน ได้แก่ สบง = ฝ้านุ่ง จีวร = ผ้าห่ม และ สังฆาฏิ = ผ้าซ้อนห่ม หรือผ้าพาด) ส่วนสิ่งของอื่น ๆ ไม่ใช่องค์กฐิน แต่เป็นบริวารกฐิน บริวารกฐินนี้จะมีมากหรือน้อยก็ได้ไม่มีกำหนด แล้วแต่ตามศรัทธาของผู้ถวาย

กฐินพระราชทาน หมายถึง กฐินที่พระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานให้ส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ องค์กร สมาคม มูลนิธิ ห้างร้านและประชาชนทั่วไป ที่มีจิตศรัทธาขอรับพระราชทาน อนุญาตไปถวายยังพระอารามหลวงต่างๆ ปีละ ๑ ครั้ง (นอกเหนือจากพระอารามหลวงสำคัญที่ทรงกำหนดไว้ว่าจะเสด็จพระราชดำเนินด้วยพระองค์เอง จำนวน ๑๖ พระอาราม)

พระอารามหลวง หรือ (วัดหลวง) หมายถึง วัดที่พระมหากษัตริย์ สมเด็จพระราชาธิบดี สมเด็จพระยุพราชทรงสร้างขึ้น และทรงบูรณปฏิสังขรณ์ เป็นการส่วนพระองค์ รวมถึงวัดราษฎร์ที่มีผู้ทูลเกล้าฯ ถวายเป็นพระราชกุศล หรือเพื่อเฉลิมพระเกียรติและทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ รับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งต่อมาได้รับพระราชทานโปรดเกล้าฯ ให้ยกฐานะขึ้นเป็น พระอารามหลวง

การทอดกฐิน

การทอดกฐินหรือการถวายผ้ากฐินเป็นกาลทาน เป็นการถวายทานที่ พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติ ไว้ในคัมภีร์พระวินัยปิฎก ชื่อ มหาวัคค์ เรื่อง กฐิน ชันธกะ (หมวดว่าด้วยกฐิน) ว่า ครั้งหนึ่งมีภิกษุชาวเมืองปาฐา หรือปาวา จำนวน ๓๐ รูป ที่เดินทางมาด้วยหวังจะเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ซึ่งประทับ อยู่ ณ พระเชตวัน เมืองสาวัตถี พอถึงเมืองสาเกตุอีก ๖ โยชน์จะถึงเมือง สาวัตถีก็ถึงกาลเข้าพรรษา จึงต้องอยู่จำพรรษา ณ เมืองสาเกตุ ไม่สามารถ เดินทางต่อไปได้ ในระหว่างจำพรรษาอยู่นั้นก็มีความกระวนกระวายใน การอยากจะเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาค ครั้นเมื่อออกพรรษา ก็รีบเดินทางไป ยังเมืองสาวัตถี เพื่อเข้าเฝ้าพระผู้มีพระภาคทันที ทำให้น้ำหรือโคลนตม เปรอะเปื้อนจีวรในระหว่างเดินทาง เมื่อภิกษุเหล่านั้นได้เข้าเฝ้า พระพุทธองค์ ทรงปฏิสันถารด้วยภิกษุเหล่านั้น และทรงทราบถึงความลำบากของภิกษุ ทั้งหลายเหล่านั้น จึงทรงยกเป็นเหตุ มีพระพุทธาณุญาตให้กรานกฐิน และ โปรดให้เป็นการสงฆ์ คือ เป็นสังฆกรรมสำหรับภิกษุทั้งหลายทั่วไป ในระยะ เวลาภายหลังวันออกพรรษาแล้วหนึ่งเดือน (ตั้งแต่วันแรม ๑ ค่ำ เดือน ๑๑ ถึง วันขึ้น ๑๕ ค่ำ เดือน ๑๒)

กฐิน ตามอรรถกถาฎีกาต่าง ๆ กล่าวไว้มี ๒ ลักษณะ คือ

๑. **จุลกฐิน** เป็นกิจกรรมสำคัญที่ทุกฝ่ายจะต้องช่วยกันทำให้แล้วเสร็จ ภายในกำหนดวันหนึ่ง นับตั้งแต่การเก็บฝ้าย ปั่นฝ้าย กรอ ทอ ตัด เย็บ ย้อม ทำให้เป็นชิ้นที่ได้ขนาดตามวินัย แล้วทอดถวายให้แล้วเสร็จในวันนั้น

๒. **มหากฐิน** เป็นการจัดหาผ้ามาเป็นองค์กฐิน พร้อมทั้งเครื่องไทยธรรม บริวารเครื่องกฐินจำนวนมาก ไม่ต้องทำโดยรีบด่วน เพื่อจะได้มีส่วนหาทุนในการบำรุงวัด เช่น การบูรณะซ่อมแซมศาสนสถานภายในวัด

การทอดกฐินในปัจจุบัน

๑. **พระกฐินหลวง** เป็นพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเป็นพุทธมามกะและเอกอัครพุทธศาสนูปถัมภก เสด็จพระราชดำเนินถวายผ้าพระกฐินด้วยพระองค์เองหรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระราชินี พระราชโอรส พระราชธิดา เสด็จพระราชดำเนินทรงปฏิบัติพระราชกรณียกิจแทนพระองค์ รวมทั้งพระกฐินที่ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระบรมวงศานุวงศ์ ราชสกุล องคมนตรี หรือผู้ที่ทรงพระราชดำริเห็นสมควรให้

เสด็จฯ แทนพระองค์นำไปถวายยังพระอารามหลวงสำคัญ ๑๖ พระอาราม
ที่สงวนไว้ไม่ให้มีการขอพระราชทาน คือ

กรุงเทพมหานคร จำนวน ๑๒ พระอาราม

๑. วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม
๒. วัดอรุณราชวราราม
๓. วัดราชโอรสาราม
๔. วัดราชประดิษฐสถิตมหาสีมาราม
๕. วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม
๖. วัดบวรนิเวศวิหาร
๗. วัดราชบพิธสถิตมหาสีมาราม
๘. วัดสุทัศน์เทพวราราม
๙. วัดราชาธิวาส
๑๐. วัดมกุฏกษัตริยาราม
๑๑. วัดเทพศิรินทราวาส
๑๒. วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์

จังหวัดนครปฐม จำนวน ๑ พระอาราม

๑๓. วัดพระปฐมเจดีย์ อำเภอเมืองนครปฐม

จังหวัดพระนครศรีอยุธยา จำนวน ๒ พระอาราม

๑๔. วัดนิเวศธรรมประวัติ อำเภอบางปะอิน
๑๕. วัดสุวรรณดาราราม อำเภอพระนครศรีอยุธยา

จังหวัดพิษณุโลก จำนวน ๑ พระอาราม

๑๖. วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ อำเภอเมืองพิษณุโลก

การจัดโต๊ะหมู่ถวายราชสักการะ

๒. พระกฐินพระราชทาน คือ พระกฐินที่ถือว่า ผ้าพระกฐิน บริหาร และบริวารกฐิน เป็นของหลวง แต่เปิดโอกาสให้ส่วนราชการ องค์กร หรือ บุคคลที่สมควรขอรับพระราชทานอัญเชิญไปถวายยังพระอารามหลวงต่างๆ นอกจากพระอารามหลวงสำคัญ ๑๖ พระอารามดังกล่าว รัฐบาลโดยกรม การศาสนาจัดหาผ้าพระกฐิน และบริวารพระกฐิน (ปัจจุบันมีจำนวน ๒๖๕ พระอาราม ตามบัญชีพระอารามหลวง) ซึ่งส่วนราชการ รัฐวิสาหกิจ สมาคม บริษัทห้างร้าน และบุคคลทั่วไป จะต้องยื่นความจำนงขอพระราชทานผ่าน ไปยังกรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม และเมื่อถึงกำหนดกฐินกาลก็ ติดต่อบริษัทรับผ้าพระกฐินและบริวารพระกฐิน จากกองศาสนูปถัมภ์ กรม การศาสนา เพื่อนำไปทอด ณ พระอารามที่ขอรับพระราชทานไว้ เมื่อทอด ถวายเรียบร้อยแล้ว ผู้ขอรับพระราชทานจะต้องจัดทำบัญชีรายงานถวาย พระราชกฤษฎีกาในการถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ส่งไปยังกรมการศาสนา เพื่อจะได้จัดทำบัญชีรายชื่อผู้ขอรับพระราชทานผ้าพระกฐิน ส่งไปยังสำนัก

เลขาธิการนายกรัฐมนตรี เพื่อแจ้งให้สำนักกราชเลขาธิการนำความกราบบังคมทูลพระกรุณาทราบฝ่าละอองธุลีพระบาท เพื่อถวายพระราชกุศลในการที่หน่วยงาน องค์กรหรือบุคคลทั่วไป อัญเชิญผ้าพระกฐินไปถวาย ณ พระอารามนั้น

เครื่องบริวารพระกฐินพระราชทาน

คำถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน

(ผู้ขอรับพระราชทานหันหน้าไปทางพระประธานในพระอุโบสถ กล่าว)

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธธัสสะ

นะโม ตัสสะ ภะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธธัสสะ

(หันหน้าไปทางพระสงฆ์ กล่าว)

“ผ้าพระกฐินทานกับทั้งผ้าอาณิสงสบริวารทั้งปวงนี้ ของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศร รามาธิบดี จักรีนฤพดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ผู้ทรงพระคุณอันประเสริฐ

กอบด้วยพระราชศรัทธาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมพระราชทานให้
..... (ชื่อหน่วยงาน องค์กรหรือบุคคล
ผู้ขอรับพระราชทาน) น้อมนำมาถวายแด่พระสงฆ์ ซึ่งจำพรรษากาลถ้วน
ไตรมาสในอาวาสวิหารนี้ ขอพระสงฆ์จงรับผ้าพระกฐินทานนี้ กระทำกฐินัต
ถารกิจตามพระบรมพุทธานุญาตนั้น เทอญ”

๓. **กฐินทั่วไป** หรือที่เรียกว่า **“กฐินราษฎร์”** เป็นการถวายผ้ากฐินที่
พุทธศาสนิกชนทั่วไป มีความประสงค์จะนำไปถวายแด่พระสงฆ์ที่จำพรรษา
ถ้วนไตรมาส ณ วัดใดวัดหนึ่งที่เป็นวัดราษฎร์ (ไม่ใช่พระอารามหลวง) ซึ่ง
ผู้ที่มีความประสงค์จะทำบุญทอดกฐิน ณ วัดใดวัดหนึ่ง (ถ้าพระบาทสมเด็จพระ
พระเจ้าอยู่หัว เสด็จฯ ถวายผ้าพระกฐิน แด่พระสงฆ์ ที่จำพรรษาถ้วน
ไตรมาส ในวัดราษฎร์ เรียกว่า **“พระกฐินต้น”**) มีขั้นตอนและพิธีการ ดังนี้

- การจองกฐิน โดยผู้ที่จะทอดกฐิน ณ วัดใด ก็แจ้งให้เจ้าอาวาส
หรือทางวัดทราบว่าจะนำผ้ากฐินมาทอดถวายที่วัดนี้
- เมื่อใกล้จะถึงกำหนดกรานกฐิน ให้นัดวัน เวลา ที่จะนำผ้ากฐินมา
ถวายแด่พระสงฆ์นั้น
- จัดหาผ้าไตร (ถ้าเป็นคณะสงฆ์ธรรมยุตจะต้องมีผ้าขาวด้วย)
พร้อมทั้งจัดหาเครื่องบริวารกฐินอื่นๆ ตามกำลังศรัทธาของเจ้าภาพเพิ่มเติม
เมื่อถึงกำหนดวันทอดกฐิน ผู้เป็นเจ้าภาพจะจัดให้มีพิธีเจริญพระพุทธมนต์
ฉลององค์กฐินหรือไม่ก็ได้ วันรุ่งขึ้นเมื่อจะทำพิธีถวายผ้ากฐิน ให้นำพานแว่นฟ้า
ที่มีผ้ากฐินบริวาร และบริวารเครื่องกฐินทั้งหมด วางไว้เบื้องหน้าพระสงฆ์
เมื่อจุดธูปเทียนบูชาพระประธานในอุโบสถหรือที่โต๊ะหมู่สำหรับบูชา
พระรัตนตรัยเรียบร้อยแล้ว

- ศาสนพิธีกรอาราธนาศีล
- ประธานสงฆ์ให้ศีล
- ประธานพิธีหรือศาสนพิธีกรกล่าวนำคำถวายผ้ากฐิน ซึ่งคำถวายมี ๒ แบบ ดังนี้

คำถวายแบบที่ ๑

“นะโม ตัสสะ ณะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ” (๓ จบ)

คำถวายผ้ากฐิน

“อิมํ สปริวารํ กฐินวิวรตุสฺสํ สงฆสฺส โอโณชยาม
 ทุติยมปิ อิมํ ภาณเต สปริวารํ กฐินจิวรตุสฺสํ สงฆสฺส โอโณชยาม
 ตติยมปิ อิมํ ภาณเต สปริวารํ กฐินจิวรตุสฺสํ สงฆสฺส โอโณชยาม”

คำแปล

“ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าจีวรกฐิน
 กับทั้งบริวารนี้ แต่พระสงฆ์

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าจีวรกฐิน
 กับทั้งบริวารนี้ แต่พระสงฆ์ แม้ในวาระที่สอง

ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้าจีวรกฐิน
 กับทั้งบริวารนี้ แต่พระสงฆ์ แม้ในวาระที่สาม”

คำถวายแบบที่ ๒

“นะโม ตัสสะ ณะคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัมพุทธัสสะ”

(๓ จบ)

คำถวายผ้ากฐิน

“อิมิ ฆนเต สปริวาริ กฐินทุสฺสํ สงฆสฺส โอนิณชยาม
สาธุ โน ฆนเต สงโฆ
อิมิ สปริวาริ กฐินทุสฺสํ, ปฏิกคณฺหาตุ ปฏิกคเหตฺวา จ
อิมินา ทุสฺเสน กฐินิ อตฺถตฺตํ อมฺหากิ ทิฆรตฺตํ หิตาย สุขาย”

คำแปล

“ข้าแต่พระสงฆ์ผู้เจริญ ข้าพเจ้าทั้งหลาย ขอน้อมถวายผ้ากฐินกับ
ทั้งผ้าบริวารนี้ แต่พระสงฆ์ ขอพระสงฆ์จงรับผ้ากฐิน กับทั้งบริวารนี้
ของข้าพเจ้าทั้งหลาย ครั้นรับแล้ว จงกรานกฐิน ด้วยผ้านี้ เพื่อประโยชน์
เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่ข้าพเจ้าทั้งหลาย ตลอดกาลนาน เทอญ”

เครื่องกฐินพระราชทาน

ผ้าพระกฐินพระราชทาน และบริวารพระกฐิน เป็นของพระราชทาน
ที่กรมการศาสนาจะดำเนินการจัดทำให้ผู้ขอรับพระราชทานนำไปถวาย
พระภิกษุสงฆ์จำพรรษา ณ พระอารามหลวงต่างๆ ทั่วประเทศ โดยมีเครื่อง
กฐินพระราชทาน ดังนี้

เครื่องสักการบูชา = ผ้าห่มพระประธาน เทียนปาดิโมกข์

องค์พระกฐิน = ผ้าไตรจีวร

- ไตรชั้นเดียว สำหรับวัดมหานิกาย
- ไตรสองชั้นและผ้าขาว สำหรับวัดธรรมยุต

บริวารภคินี = บาทกรพร้อมถูงบตร โคมไฟตั้งโต๊ะ ซ้อนส้อมควรวาน
ปิ่นโตสแตนเลส กระจกน้ำไฟฟ้า พรหม หมอนหนุน ผ้าห่มขนหนู ผ้าแพร

เครื่องมือโยธา = ชุดอุปกรณ์เครื่องมืองานช่างทั่วไป ประกอบด้วย
ไขควง ฆ้อน คีม

ซึ่งเมื่อใกล้เวลากฐินกาล ทางกรมการศาสนาจะมีหนังสือแจ้งมายัง
ส่วนราชการ องค์กร เพื่อขอให้ส่งเจ้าหน้าที่ไปปรับเครื่องกฐินพระราชทาน
ที่ฝ่ายพิธี กองศาสนูปถัมภ์ กรมการศาสนา กระทรวงวัฒนธรรม

การแต่งกายเข้าร่วมพิธี

การแต่งกายเข้าร่วมพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ภายในพระ
อุโบสถกำหนดไว้เป็นเครื่องแบบพิธีการ สำหรับส่วนราชการ ได้แก่ การ
แต่งกายเครื่องแบบปกติขาว

ข้อปฏิบัติของประธานในพิธี

เมื่อประธานในพิธีเดินทางถึงสถานที่ประกอบพิธี พิธีกรเชิญไปที่
โต๊ะหมู่ประดิษฐานพระบรมฉายาลักษณ์ โดยปฏิบัติ ดังนี้

๑. ยืนตรงห่างจากพระบรมฉายาลักษณ์เล็กน้อย พอเอื้อมมือไปรับ
ผ้าพระกฐินได้

๒. ถวายความเคารพ (ถวายค่านับ)

๓. ยืนมือไปเปิดฝากรวยกระทงดอกไม้ บนรูปเทียนแพ (เครื่องราช
สักการะ) วางไว้ด้านข้าง

๔. ถวายความเคารพอีกครั้งหนึ่ง ยืนมือทั้งสองออกไปยกผ้าพระ
กฐินจากพานอุ้มประคองไว้ ยืนอยู่ที่เดิม วงดุริยางค์บรรเลงเพลงสรรเสริญ
พระบารมีจนจบ

๕. ประธานเดินเข้าสู่สถานที่ประกอบพิธี รับเทียนชนวนจากศาสน

พิธีกร จุดธูปเทียนบูชาพระรัตนตรัย (โดยเริ่มจุดเทียนด้านซ้ายมือและด้านขวามือก่อน แล้วจึงจุดธูปจากซ้ายไปขวา) ส่งเทียนชนวนคืนให้ศาสนพิธีกร
คุกเข่าลง กราบ ๓ ครั้ง

๖. ลุกไปที่พานแว่นฟ้า หยิบผ้าห่มพระประธานมอบให้เจ้าหน้าที่
ไวยาวัจกร

๗. กล่าวคำนมัสการ นะโม ตัสสะ ภาคะวะโต อะระหะโต สัมมาสัม
พุทธัสสะ (๓ จบ)

๘. หันหน้ามาทางพระสงฆ์ กล่าวคำถวายตามแบบที่ติดไว้บนผ้าพระ
กฐิน ดังนี้

“ผ้าพระกฐินทานกับทั้งผ้าอันสงสปริวารทั้งปวงนี้ ของพระบาท
สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดช มหิตลาธิเบศร รามาธิบดี
จักรีนฤเบดินทร สยามินทราธิราช บรมนาถบพิตร ผู้ทรงพระคุณ
อันประเสริฐ กอปรด้วยพระราชศรัทธา โปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
พระราชทานให้ข้าพเจ้า...เลขาธิการสภาการศึกษา ข้าราชการ
และบุคลากรสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา น้อมนำมา
ถวายแด่พระสงฆ์ ซึ่งจำพรรษากาลถ้วนไตรมาสในอาวาสวิหารนี้
ขอพระสงฆ์จงรับผ้าพระกฐินทานนี้ กระทำกฐินัตถการกิจตาม
พระบรมพุทธานุญาตนั้น เทอญ”

๙. กล่าวคำถวายจบแล้ว วางผ้าพระกฐินบนพานแว่นฟ้า ยกทั้งพาน
ประเคนพระสงฆ์รูปที่ ๒ ประเคนพานเทียนปาติโมกข์ แล้วไปนั่งที่ที่จัดไว้

๑๐. ต่อจากนั้น พระสงฆ์ทำพิธีอุปโลกน์และสวดอุตติหุติยกรรม
พระสงฆ์รูปที่ได้รับฉันทานุมัติให้เป็นผู้ครองกฐินลงไปครองผ้า แล้วกลับมา
นั่งที่อาสนะ

๑๑. ประธานถวายเครื่องบริวารกฐิน (เครื่องพระกฐินพระราชทานทั้งหมด) แล้วจึงถวายสิ่งของที่ผู้ขอรับพระราชทานจัดมาทีหลัง ผู้เข้าร่วมพิธีถวายเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์ทั้งหมด

๑๒. ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการประกาศแจ้งยอดรายได้บำรุงพระอาราม

๑๓. ประธานถวายปัจจัยบำรุงพระอารามหลวง กับพระองค์ครอง และถวายใบปวารณาจตุปัจจัยตามที่ประกาศ พระสงฆ์อนุโมทนา

๑๔. ประธานและผู้เข้าร่วมพิธี กรวดน้ำ ขอพร ประธานกราบลาพระรัตนตรัย กราบลาพระสงฆ์

๑๕. ประธานมอบเงินบำรุงการศึกษาแต่โรงเรียนในอุปถัมภ์ของวัด และมอบของที่ระลึกให้แก่หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง (ถ้ามี)

๑๖. ประธานออกจากสถานที่ประกอบพิธี เป็นอันเสร็จพิธี

ข้อสังเกต

๑. ประธานในพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน มิใช่ผู้แทนพระองค์พระมหากษัตริย์ แต่เป็นผู้ที่ได้รับพระราชทานให้ถวายผ้าพระกฐินในพระอารามหลวง ซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงรับไว้ในพระบรมราชูปถัมภ์ การบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เริ่มบรรเลงเมื่อประธานพิธียกผ้าพระกฐินขึ้น อุ้มประคองไว้ และยืนตรงทำความเคารพจนกระทั่งจบเพลง จึงเดินเข้าสู่พระอุโบสถ

๒. หากประธานในพิธีเป็นหญิง ให้ติดผ้ารับพระเคนไว้ใต้พานแว่นฟ้า และพานเทียนปาติโมกษ์ สำหรับพระสงฆ์ใช้จับรับพระเคน

ขั้นตอนการดำเนินงาน

หน่วยราชการ องค์กรควรแบ่งภารกิจในการปฏิบัติงานพิธีกฐินพระราชทานเป็น ๓ ช่วง โดยมีลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงาน ดังนี้

๑. การเตรียมงานก่อนพิธี
๒. การปฏิบัติงานในวันพิธี
๓. การปฏิบัติงานหลังเสร็จสิ้นพิธี

๑. การเตรียมงานก่อนพิธี

๑) ศึกษาข้อมูลจากการปฏิบัติงานในปีที่ผ่านมา รวมถึงปัญหาอุปสรรคที่เกิดขึ้น

๒) เมื่อได้รับหนังสือจากกรมการศาสนา เรื่อง ขอรับผ้ากฐินพระราชทานประจำปี จัดทำหนังสือกราบเรียน เลขาธิการสภาการศึกษา เพื่อประทานดำริเลือกวัด และกำหนดวัน เวลา สำหรับถวายผ้าพระกฐินในนาม “สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา” จากนั้นจัดทำหนังสือแจ้งความประสงค์กรมการศาสนา และเจ้าอาวาสวัด ทันที

๓) เมื่อกรมการศาสนามีหนังสือตอบรับ เดินทางไปพบเจ้าอาวาส และประสานงานกับไวยาวัจกร ศึกษารวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับวัด และธรรมเนียมประเพณีปฏิบัติของวัด รวมถึงความพร้อมในเรื่องของสถานที่ อุปกรณ์เครื่องใช้ต่างๆ และจำนวนที่นั่งภายในพระอุโบสถ

๔) จัดทำแผนประชาสัมพันธ์พิธีกฐินพระราชทาน เชิญชวนร่วมทำบุญ

๕) ดำเนินการจัดทำหนังสือถึงหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

กรณีประกอบพิธี ณ ต่างจังหวัด ให้ดำเนินการจัดทำหนังสือเพิ่มเติม ดังนี้

- เรียน วัฒนธรรมจังหวัด เพื่อขอความอนุเคราะห์จัดเจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานพิธี

- เรียน ผู้ว่าราชการจังหวัด เพื่อขอเชิญเข้าร่วมพิธี
 - เรียน ผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด เพื่อขอเชิญเข้าร่วมพิธี
 - เรียน ผู้บังคับการตำรวจภูธรจังหวัด เพื่อขอให้พิจารณาสั่งการเจ้าหน้าที่ตำรวจปฏิบัติหน้าที่อำนวยความสะดวกด้านการจราจรและด้านการรักษาความปลอดภัยบริเวณพิธี และขอเชิญเข้าร่วมพิธี
- ๖) ทำการรวบรวมปัจจัยจากผู้มีจิตศรัทธาทั้งหลาย
- ๗) จัดเตรียมความพร้อมด้านอุปกรณ์เครื่องใช้ต่าง ๆ ให้ครบถ้วนเรียบร้อย

๒. การปฏิบัติงานในวันพิธี จะแบ่งการปฏิบัติออกเป็น ๒ ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ ๑ ก่อนทำพิธี

ผู้ปฏิบัติงานจะต้องเดินทางล่วงหน้าเพื่อไปประสานงานกับเจ้าหน้าที่กรมการศาสนาในงานด้านพิธี และทบทวนขั้นตอนการปฏิบัติอีกครั้งเพื่อความถูกต้องและเข้าใจตรงกัน จากนั้นให้ดำเนินการ ดังนี้

๑) นำเครื่องภูษาทั้งหมดตั้งไว้ ณ สถานที่ที่ประกอบพิธีถวายจัดตั้งวางในตำแหน่งให้ถูกต้อง สวยงาม สำหรับผ้าไตรพระภูษาไม่ต้องห่อ หากมีผ้าขาวให้วางทับบนผ้าไตรรัดติดกันไว้ นำคำถวายปิดไว้ด้านบน แล้วนำผ้าห่มพระประธานวางทับคำถวาย ใช้สก็อตเทปติดไว้

๒) ดูแลความเรียบร้อยด้านสถานที่ทั้งภายในและภายนอกพระอุโบสถ ดังนี้

- ที่นั่งสำหรับเลขาธิการสภาการศึกษา แยกผู้มีเกียรติผู้บริหารและข้าราชการสำนักงานฯ (ตามแผนผังการจัดที่นั่ง)
- จุดตั้งโต๊ะรับบริจาคเงิน จากผู้มีจิตศรัทธา

- จุดตั้งโต๊ะแจกหนังสือกฐินพระราชทานประจำปี แก่ประชาชนผู้เข้าร่วมพิธี
 - ที่นั่งสำหรับประชาชน
 - จุดตั้งแถวสำหรับวงโยธวาทิต และการยืนตั้งแถวรอรับประธาน
 - สถานที่จอดรถ/ห้องสุขา
- ๓) ประสานรายชื่อผู้แทนหน่วยงานที่เข้าร่วมพิธี และแขกผู้มีเกียรติที่ทางวัดขอให้เชิญเข้าร่วมด้วย เช่น ผู้จัดการธนาคาร มูลนิธิ ที่เอื้อเพื่อประโยชน์ให้กับทางวัด
- ๔) ให้การต้อนรับ อำนวยความสะดวก แก่ผู้เข้าร่วมพิธี และจัดที่นั่งโดยเรียงลำดับตามความสำคัญของตำแหน่งแก่ผู้เข้าร่วมพิธีในพระอุโบสถ

ช่วงที่ ๒ การปฏิบัติหน้าที่ในพิธี

- เมื่อถึงกำหนดงานพิธี ผู้ได้รับมอบหมายต้องปฏิบัติหน้าที่ประจำจุดของตนเอง โดยต้องคำนึงอยู่เสมอว่า ขณะนี้กำลังทำพิธีถึงขั้นตอนใด ใช้เวลาประมาณเท่าไร และขั้นตอนต่อไปจะทำอะไร เพราะแต่ละลำดับขั้นตอนมีความสัมพันธ์กัน จะผิดพลาดมิได้
- ประธานในพิธี (เลขาธิการสภาการศึกษา) ประกอบพิธีถวายผ้าพระกฐินพระราชทานในนาม “สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา”
- เมื่อถึงขั้นตอนการถวายเครื่องไทยธรรมแด่พระสงฆ์ ให้เชิญผู้บริหาร แขกผู้มีเกียรติถวายจตุปัจจัยตามลำดับ

๓. การปฏิบัติงานหลังเสร็จสิ้นพิธี

๑) หลังจากถวายผ้าพระกฐินพระราชทานแล้ว ภายใน ๑๕ วัน ให้จัดทำหนังสือเรียน อธิบติกรมการศาสนา เพื่อนำความกราบบังคมทูล พระกรุณาทราบ ฝ่าละอองธุลีพระบาทและน้อมเกล้าฯ ถวายพระราชกุศล

๒) จัดทำหนังสือนมัสการ เจ้าอาวาสวัด เรื่อง ขอถวายเงินบำรุง พระอาราม พร้อมแนบคำประกาศ

๓) จัดทำสรุปรายรับ - รายจ่าย แจงให้ผู้ที่เกี่ยวข้องทราบ พร้อมทั้งจัดทำหนังสือตอบขอบคุณผู้ร่วมทำบุญโดยเสด็จพระราชกุศล โดยแนบ ใบอนุโมทนาและของที่ระลึกจากวัด

๔) กรณีมีเงินบริจาคร่วมทำบุญเพิ่มเติม ให้ประสานทางวัด พร้อมทั้งนำไปมอบให้แก่ไวยาวัจกรของวัดต่อไป

๕) รวบรวมเอกสารหลักฐานสำคัญเพื่อนำมาใช้เป็นหลักฐานในทางราชการต่อไป

วัดจุฬาทิศธรรมสภารามวรวิหาร

ชั้นและตำบลที่ตั้ง

วัดจุฬาทิศธรรมสภาราม เป็นพระอารามหลวงชั้นตรี ประเภทวรวิหาร ตั้งอยู่ เลขที่ ๙๒ หมู่ ๖ หมู่บ้านภาณุรังสี ถนนวชิราวุธ ตำบลเทววงษ์ อำเภอกะสีซึ่ง จังหวัดชลบุรี ตรงส่วนเหนือของเกาะสีชัง บนที่ราบเชิงเขายอดพระจุลจอมเกล้า ระยะห่างจากชายทะเลศรีราชา ๑๒ กิโลเมตร

พื้นที่และอาณาเขต

วัดจุฬาทิศธรรมสภารามวรวิหาร มีพื้นที่ทั้งหมด ๑๒ ไร่ ๑๖ วา ที่ธรณีสงฆ์ ๕๔ ตารางวา ลักษณะพื้นที่เป็นที่ราบเชิงเขา หันหน้าออกทะเลมองเห็นเกาะขามน้อยและเกาะขามใหญ่ มีอาณาเขต ดังนี้

ทิศเหนือ ติดต่อกับเชิงเขายอดพระจุลจอมเกล้า จดทะเลอ่าวภาณุรังสี (ท่าบน) มีความยาว ๓ เส้น ๑ วา

ทิศใต้ ติดต่อกับทะเลตั้งแต่อ่าวภาณุรังสีขึ้นมา จดถนนวชิราวุธ มีความยาว ๔ เส้น ๑ วา

ทิศตะวันออก จรดชายทะเล มีความยาว ๑ เส้น ๒ วา

ทิศตะวันตก ติดต่อกับถนนวชิราวุธไปตามเชิงเขายอดพระจุลจอมเกล้า มีความยาว ๑ เส้น ๑ วา

ประวัติ

เดิมบนเกาะสีชัง มีวัดที่ราษฎรสร้างตั้งอยู่ในแหลมท่าวัง เรียกว่า วัดเกาะสีชัง ในรัชกาลที่ ๔ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินประพาสเกาะสีชังโดยเรือพระที่นั่งสยามอรสมุพล ทรงเห็นว่า วัดชำรุดทรุดโทรม จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพระยาทิพากรวงศ์ (ข้า บุนนาค) ดำเนินการบูรณปฏิสังขรณ์วัด แต่ไม่ได้พระราชทานนาม ให้มีเพียงพระอุโบสถ กว้าง ๓ วา ยาว ๙ วา ๒ ศอก สูง ๓ วา มีศาลาการเปรียญ ๑ หลัง และกุฏิฝากระดาน ๗ หลัง ในระยะนั้นมีพระสงฆ์จำพรรษาอยู่อย่างมาก ปีหนึ่งเพียง ๑๐ รูป บางปีมีพระสงฆ์รูปเดียวจนถึงไม่มีเลย ต้องนิมนต์พระสงฆ์จากวัดบางพระมาอยู่ก็มี พระราชหัตถเลขาพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จประพาสเมืองจันทบุรีทางทะเล พ.ศ. ๒๔๑๙ ตอนหนึ่งกล่าวถึงวัดนี้ไว้ว่า

“อนึ่ง ในเกาะนี้มีวัดแห่งหนึ่ง เป็นวัดของพุทธกระหม่อมสั่งให้เจ้าคุณทิพากรวงศ์มาทำไว้ มีแต่โบสถ์ สามห้องหลังหนึ่ง มีกำแพงหน้าโบสถ์ ตั้งอยู่บนเขายื่นออกมาในทะเล มีบันไดปูนขึ้น มีการเปรียญเก่าอยู่ริมน้ำกับกุฏิสองสามห้อง”

ต่อมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จพระราชดำเนินประพาสเมืองชายทะเลฝั่งตะวันออก ได้ประทับพัก ณ เกาะสีซึ่งอยู่เนืองๆ จึงได้โปรดให้บูรณะโบสถ์ กุฏิ เสนาสนะในวัดเกาะสีซึ่งที่ชำรุดให้มีสภาพดี ภายหลังมีพระราชดำริว่า สถานที่ตั้งของวัดอยู่ใกล้กับเขตที่เสด็จขึ้นประทับ ประกอบกับเกาะสีซึ่งเริ่มเป็นสถานที่ที่มีผู้นิยมมาพักผ่อนหรือพักรักษาตัวมากขึ้น และมักจะมาอาศัยตามศาลาการเปรียญ กุฏิในวัด ทำให้เป็นที่พลุกพล่าน ไม่เป็นวิเวกสถานอันสมควรแก่พระสงฆ์อยู่ จึงทรงหาที่สร้างพระอารามใหม่ ปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กำหนดเขตวัด และสร้างวัดขึ้นใหม่ที่ไหล่เขาด้านใต้ เป็นการแลกเปลี่ยนกับวัดเกาะสีซึ่งเดิม และขยายเขตพระราชฐานให้กว้างขึ้น พระราชทานนามว่า วัดอัษฎางคนิมิตร เพื่อเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ และโปรดเกล้าฯ ให้ประกาศพระบรมราชูทิศ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ความว่า

สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามกุฏบุรุษรัตนราชวิงษ์วรุตมพงษ์บริพัตร วรชัตติยาราชนิกโรดม จาตุรัตตบรมมหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม มีพระบรมราชโองการประกาศไว้แก่พระสงฆ์ ซึ่งจะอยู่ในพระอารามนี้และพระสงฆ์ซึ่งจะมาแต่จตุรทิศ และมหาชนนิกรทั้งปวงให้ทราบทั่วกันว่า เมื่อปีชวดสัมฤทธิศกจุลศักราช ๑๒๕๐ ได้เสด็จพระราชดำเนินมาประทับแรม ณ เกาะสีซึ่งนี้ เป็นที่สำราญพระราชหฤทัย ทรงพระราชดำริจะสร้างพระราชวังเปนที่ประพาสในคิมหฤดู และทรงพระราชดำริว่าพระอารามที่ศรีษะแหลม ชำรุดทรุดโทรมมาก ทรงพระราชศรัทธาจะใคร่ปฏิสังขรณ์ให้บริบูรณ์ดี แต่ทรงพระราชดำริเห็นว่าพระอารามที่ศรีษะแหลมนี้ตั้งอยู่ในที่ใกล้พระราชวัง เปนที่เคลื่อนกล่นด้วย

ผู้คนไปมา ไม่เป็นที่วิเวกสถานควรแต่สมณะปฏิบัติ สมควรที่จะสถาปนา พระอารามในที่อื่นเปลี่ยนแทนพระอารามเดิมที่ศรีษะแหลมให้เป็นที่สุข สบายและใหญ่ยิ่งขึ้นกว่าแต่ก่อนจะได้ตั้งอยู่ถาวรสืบไปภายหน้า จึงได้เสด็จ พระราชดำเนินแสวงหาภูมิสถานมาจนถึงที่นี่ ทรงพระราชดำริเห็นว่า เป็น รมณีสถานสมควรจะสร้างพระอารามได้ จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอารามในที่นี้ เปลี่ยนแทนพระอารามที่ศรีษะแหลมนั้น แต่พระอารามเดิมไม่มีเขตสีมาย่อมเป็นที่ลำบากแก่พระสงฆ์ที่จะทำ สังฆกรรม ครั้นนี้จึงได้โปรดเกล้าฯ ให้กำหนดเขตพระอาราม ด้านตะวันออก ตามสายถนนวชิรอุทิศ ๓ เส้น ๑๙ วา ๑ คอก ๑ คืบ ด้านใต้ ตั้งแต่ ข้างถนนพระจุลจอมเกล้า ๕ เส้น ๑๘ วา ด้านตะวันตก ตามสายถนน พระจุลจอมเกล้า ๓ เส้น ๕ วา ๑ คอก ด้านเหนือ ตามถนนสายวชิรอุทิศ ๓ เส้น ๘ วา ๑ คอก ให้เป็นที่อยู่อาศัยของภิกษุสามเณร และได้ทรง กำหนดที่เขตพระอุโบสถเป็นสีมาโดยปริมณฑลวัดศูนย์กลาง ๑๕ วา ๑ คอก วัดโดยรอบ ๑ เส้น ๙ วา พระอารามซึ่งมีเขตแดนตามที่กำหนดมานี้ พระราชทานนามวัดว่า อัมภางคนิมิตร ทรงพระราชอุทิศที่เขตพระอุโบสถ ให้เป็นที่วิสุงคามสีมา ยกเป็นแผนกหนึ่งต่างหากจากพระราชอาณาเขต ที่เป็นที่วิเศษสำหรับพระสงฆ์ซึ่งมาแล้ว และจะมาแต่จตุรทิศได้ อาศัยทำ สังฆกรรมใหญ่่น้อยที่อุโบสถกรรมแผ่นดิน ตามพระวินัยบรมพุทธานุญาตทุก ประการ

ประกาศพระบรมราชูทิศไว้ ณ วันที่ ๑๒ พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๑ พระพุทธศาสนกาล ๒๔๓๕ พรรษา เป็นวันที่ ๘๕๘๔ ในรัชกาล ปัตยุบนี้

การถวายใบประกาศพระราชทานวิสุงคามสีมาวัดอัมภางคนิมิตร แต่พระสงฆ์นั้น มีความปรากฏในราชกิจจานุเบกษา ว่า ในวันที่ ๑๒

พฤษภาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๑ (พุทธศักราช ๒๔๓๕) ได้มีพิธีถวาย
ใบประกาศพระราชทานวิสุงคามสีมาในพระอุโบสถ คือ เวลาบ่าย ๕ โมง
เศษ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จประทับในพระอุโบสถ
วัดอัมพวันคณินมิตร ซึ่งมีพระสงฆ์ที่ออกไปจากกรุงเทพฯ ได้แก่ พระเจ้า
น้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส และ พระวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอรุณ
นิภาคุณากร เป็นต้น ประชุมอยู่พร้อมกัน ทรงจุดเทียนนมัสการแล้วทรง
ปิดทองพระพุทธรูปประธาน พระสงฆ์เจริญชัยมงคลคาถา เจ้าพนักงาน
ประโคมแตร สังข์ ฆ้องชัย พิณพาทย์ จากนั้นเสด็จออกทรงปลูกต้น
พระศรีมหาโพธิ์ ซึ่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ นำมา
แต่เมืองคยา ประเทศอินเดีย ที่ข้างอัมพจันทร์พระอุโบสถ แล้วเสด็จกลับ
เข้าพระอุโบสถ ทรงถวายใบประกาศพระราชทานวิสุงคามสีมาแก่พระเจ้า
น้องยาเธอ กรมหมื่นวชิรญาณวโรรส ผู้เป็นประธานสงฆ์ ซึ่งได้ทรงอ่าน
ประกาศให้พระสงฆ์ทราบทั่วกัน

เมื่อสร้างวัดอัมพวันคณินมิตรแล้ว ปรากฏว่า ชุมชนของเกาะสีชังได้
ขยายไปตั้งในที่ห่างไกลวัด ทำให้พระภิกษุสามเณรของวัดนี้ได้รับความ
ลำบากในการบิณฑบาต พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึง
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้สร้างพระอารามขึ้นใหม่ที่เชิงเขายอดพระ
จุลจอมเกล้า ซึ่งอยู่ทิศเหนือของเกาะ มีชัยภูมิดี ติดทะเลและไม่ไกลจาก
ชุมชน เมื่อเสด็จแล้วโปรดเกล้าฯ ให้อาราธนาพระสงฆ์จากวัดอัมพวันค
ณินมิตรส่วนหนึ่งมาจำพรรษาในเดือนกรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ หลังจากทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชูปถัมภ์บวชนาคชาวเกาะ
๔ นาย ที่วัดอัมพวันคณินมิตรแล้ว ได้ทรงถวายพุ่มพระประธาน ทรงจุด
เทียนพรรษา และทรงยกฉัตร ๙ ชั้น ถวายพระประธานในพระอุโบสถแล้ว

ทรงถวายพระบรมราชาูปทิศวิสุคามสีมาแก่พระครูศรีฉวีสังฆวร
ประธานสงฆ์ ณ ที่นั้น พร้อมถวายวัตถุปัจจัยแก่พระสงฆ์ ๖ รูป ที่จะย้าย
ไปอยู่พระอารามที่สร้างใหม่ ด้วยข้อความพระบรมราชาูปทิศวิสุคามสีมา
พระอารามใหม่ มีดังนี้

สมเด็จพระปรมินทรมหาจุฬาลงกรณ์ บดินทรเทพยมหามกุฏบุรุษ
รัตนราชรังษีบรมวงษ์บริพัตร วรชัตติยราชินิกโรดม จาตุรันตบรม
มหาจักรพรรดิราชสังกาศ บรมธรรมิกมหาราชาธิราช บรมนารถบพิตร
พระจุลจอมเกล้าเจ้าแผ่นดินสยาม มีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ให้
ประกาศแก่พระสงฆ์ทั้งปวง ซึ่งอยู่ในพระอารามนี้ และพระสงฆ์ที่จะมา
แต่จตุรทิศ แลมหาชนนิกรทั้งปวงให้ทราบทั่วกันว่า ที่เขตอุปจารสีมา
วัดอัมมวาทนิมิตร ซึ่งได้ทรงพระราชอุทิศถวายพระสงฆ์เปลี่ยนพระอาราม
ที่ศรีษะแหลมนั้น แต่เดิมเมื่อทรงพระราชดำริสร้างขึ้นเป็นที่ใกล้โคจรคาม
เพราะหมู่บ้านตั้งอยู่ในที่ใกล้ บัดนี้หมู่บ้านยกไปตั้งห่างจากพระอารามย่อม
เป็นที่ลำบากแก่พระสงฆ์ที่จะเที่ยวโคจรแสวงหาบิณฑบาต จึงทรงพระ
ราชดำริว่าที่เชิงเขายอดพระจุลจอมเกล้าด้านทะเลเป็นที่ใกล้หมู่บ้าน แล
ไม่เป็นที่สูง เปนชัยภูมิดี สมควรจะเป็นพระอาราม จะเป็นที่สะดวกสบาย
แก่พระสงฆ์ที่จะอยู่อาศัยไม่ขัดข้องด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง จึงทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้สถาปนาพระอารามขึ้นใหม่ในที่นี้ทรงพระราชอุทิศที่เป็น
อุปจารสีมาโดยยาว ทิศตะวันตก ตั้งแต่ถนนวชิราวุธ ไปตามเชิงเขายอด
พระจุลจอมเกล้า ๑ เส้น ๓ วา เปลี่ยนที่เขตอุปจารสีมาวัดอัมมวาทนิมิตร
ส่วนที่เขตพระอุโบสถวัดอัมมวาทนิมิตรนั้น คงทรงพระราชอุทิศเปนของ
สงฆ์ ไม่เลิกถอน กับทั้งทรงพระราชอุทิศเขตพระอุโบสถและพระอารามที่
สถาปนาใหม่นี้ โดยยาว ๙ วา ๒ คอก กว้าง ๕ วา เป็นที่วิสุคามสีมายกเปน

แผนกหนึ่ง ต่างจากจากพระราชอาณาเขต เปนที่วิเศษสำหรับพระสงฆ์ ซึ่ง
มาแล้วและจะมาแต่จตุรทิศ ได้อาศัยทำสังฆกรรมใหญ่น้อยมีอุโบสถกรรม
เปนต้น ตามพระวินัยพระบรมพุทธานุญาต ทุกประการ

ประกาศพระบรมราชูทิศไว้ ณ วันที่ ๙ กรกฎาคม รัตนโกสินทรศก
๑๑๑ พระพุทธศาสนากาล ๒๔๓๕ พรรษา เป็นวันที่ ๘๖๔๒ ในรัชกาลปัตยุ
บันนี้

เมื่อแรกสถาปนาวัดจุฬาทิศธรรมสมากรม พระบาทสมเด็จพระจุล
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว มีพระราชประสงค์ให้เป็นเพียงพระอารามขนาดเล็ก
มีพระภิกษุจำพรรษาไม่เกิน ๑๐ รูป จึงโปรดเกล้าฯ ให้เจ้าพนักงานจัด
นิตยภัตถวายแต่พระสงฆ์อันดับเพียง ๕ รูปเท่านั้น ส่วนอาคารถาวรวัตถุ
ภายในพระอารามโปรดเกล้าฯ พระมวงคฤทิมุณี (พระพุฒาจารย์
มา อินฺสโร) วัดจักรวรรดิราชาวาส กรุงเทพฯ เป็นผู้กำกับทำการก่อสร้าง
พระครูศรีนพคสังวร (เทียน) เป็นผู้ช่วย อาคารต่างๆ ในวัดขณะนั้นล้วน
สร้างด้วยเครื่องไม้ ประกอบด้วย

- พระอุโบสถ กว้าง ๔ วา ๙ นิ้ว ยาว ๘ วา ๒ ศอก ๙ นิ้ว พื้นปู
กระดานไม้กระยาเลย หลังคามุงจาก
- ศาลาการเปรียญ กว้าง ๔ วา ๒ ศอก ยาว ๖ วา ๒ ศอก เสาไม้
พื้นปูกระดานไม้กระยาเลย หลังคามุงกระเบื้อง
- มณฑปพระพุทธบาท อยู่บนไหล่เขา (คยาสิระ) ยอดพระจุล
จอมเกล้าประดิษฐานรอยพระพุทธบาท ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงได้มาจากเมืองคยา ประเทศอินเดีย โดย
อัญเชิญขึ้นประดิษฐานเมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน พ.ศ. ๒๔๓๕

- กุฎีห้าห้อง ๑ หลัง กว้าง ๒ วา ๒ ศอก ๘ นิ้ว ยาว ๗ วา ๒ ศอก เสาไม้ พื้นปูกระดานไม้กระยาเลย หลังคามุงกระเบื้อง
- กุฎีสามห้อง ๑ หลัง กว้าง ๒ วา ๒ ศอก ๘ นิ้ว ยาว ๔ ๒ ศอก เสาไม้ พื้นปูกระดานไม้กระยาเลย หลังคามุงกระเบื้อง
- หอระฆัง ๑ หลัง กว้าง ๑ วา ยาว ๑ วา เสาไม้ พื้นปูกระดานไม้กระยาเลย หลังคามุงกระเบื้อง
- ศาลาสองห้อง ๑ หลัง กว้าง ๑ วา ๓ ศอก ยาว ๓ วา เสาไม้ พื้นปูกระดานไม้กระยาเลย หลังคามุงกระเบื้อง
- ศาลาริมทะเลสองห้อง ๑ หลัง กว้าง ๒ วา ยาว ๒ วา ๒ ศอก

การที่อาคารต่างๆ ของวัดจุฬาทิศธรรมสมาธิสร้างด้วยไม้ดังกล่าวแล้ว ทำให้เกิดการชำรุดทรุดโทรมในเวลาไม่นานนัก พ.ศ. ๒๔๕๓ พระครูศรีธมฺพังคสังวร(จิตร)เจ้าอาวาสขณะนั้น จึงกราบบังคมทูลให้พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงทราบ ซึ่งได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยายมราช (ปั้น สุขุม) เสนาบดีกระทรวงนครบาลเป็นผู้รับผิดชอบประมาณการ แต่การบูรณปฏิสังขรณ์พระอารามนี้ต้องระงับไป เนื่องจากพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จสวรรคตในวันที่ ๒๓ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๓

พ.ศ. ๒๔๖๐ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส มีพระประสงค์จะปฏิสังขรณ์หลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จลงได้ โดยจะสร้างโบสถ์ใหม่ ได้นำความกราบบังคมทูลพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวขอพระราชทานเงินพระคลังข้างที่เป็นค่าใช้จ่าย ซึ่งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานพระบรมราชานุญาต แต่การบูรณปฏิสังขรณ์พระอารามดำเนินการได้เพียงเล็กน้อย สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ก็สิ้นพระชนม์เสียก่อน เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๖๔

พ.ศ. ๒๔๖๕ - ๒๔๗๗ เป็นช่วงที่วัดจุฬาทิศธรรมสภารามไม่มีเจ้าอาวาสปกครอง แม้จะมีการดำริเรื่องการบูรณปฏิสังขรณ์หลายครั้งแต่ก็ไม่สำเร็จลงได้ พระอารามจึงอยู่ในสภาพเหมือนวัดร้าง ถึง พ.ศ. ๒๔๗๗ เมื่อพระครูสุทธีรัต (ปาน) เป็นเจ้าอาวาส จึงได้เริ่มการพัฒนาวัด ได้มีการก่อสร้างเพิ่มเติมและรื้อของเก่าเปลี่ยนแปลงจากเครื่องไม้เป็นอาคารคอนกรีต หลังจากนั้นเจ้าอาวาสองค์ต่อๆ มา ก็ได้ดำเนินการพัฒนาพระอารามสืบต่อมาจนปัจจุบัน

ปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุ

วัดจุฬาทิศธรรมสภารามวรวิหารมีปูชนียวัตถุและถาวรวัตถุที่สำคัญดังนี้

พระอุโบสถ สร้างเสร็จเมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๘ ขนาดกว้าง ๘ เมตร ยาว ๒๐ เมตร พระครูสุทธีรัต (ปาน เขื่อกศรี ธมปาโลก) ดำเนินการก่อสร้าง ใช้ก้อนหินเป็นผนัง ฉาบด้วยซิเมนต์ เครื่องบนเป็นไม้มุงกระเบื้อง ไม่มีข้อฟ้า หน้าบันเป็นลายปูนปั้นรูปหน้ากาลคายนครีเอธา ใต้หน้ากาลเป็นตัวอักษรบอกปี พ.ศ. ที่สร้าง พ.ศ. ๒๔๗๘ ตัวพระอุโบสถมีประตูด้านหน้าและหลังด้านละ ๑ ประตู บางประตูด้านหน้าเขียนภาพทวารบาล มีหน้าต่างด้านละ ๕ บาน มีซุ้มปูนปั้นทาสี บานหน้าต่างทาสีแดง ภายในพระอุโบสถแบ่งเป็น ๒ ชั้น คือทำเป็นห้องด้านหลังพระประธาน มีประตู ๒ ข้าง ซุ้มประตูเขียนด้วยสี ผงทั้ง ๓ ด้าน ยกเว้นด้านหลังพระประธานแบ่งเป็นช่องเขียนภาพพุทธประวัติ ๔๐ ช่อง ใต้ภาพมีชื่อผู้ข่องระหว่างช่องหน้าต่างมีภาพทศชาติอยู่ในกรอบช่องละ ๒ ภาพ ผนังด้านหลังพระประธานทาสีเขียนอ่อน เพดานทาสีฟ้าอ่อนขอบทอง และแบ่งเป็น ๔ ช่อง ตามขวาง ที่พื้นพระอุโบสถมียกพื้นไม้ เป็นที่นั่งสำหรับพระภิกษุสงฆ์

ภายนอกพระอุโบสถมีเสมาคู่ เป็นปูนปั้นทาสี ประจำอยู่ ๘ ทิศ

พระพุทธรูปประธาน เป็นพระพุทธรูปหล่อปางมารวิชัย สมัย
สุโขทัย หน้าตักกว้าง ๔๑ นิ้ว ความสูงจากทับเกษตรถึงพระเกตุมาลา ๕๑
นิ้ว มีประวัติว่า พระอาจารย์จุก ขาวรามัญปากกลัด นำมาเป็นพระประธาน
ในพระอุโบสถวัดเกาะสีชังเดิม พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว
ทรงปิดทองปฏิสังขรณ์ใน พ.ศ. ๒๔๓๔ และต่อมาได้ย้ายมาประดิษฐาน ณ
วัดอัมพวันกนิมิตร และวัดจุฬาทิศธรรมสภาาราม ตามลำดับ พระพุทธรูป
องค์นี้ประดิษฐานอยู่บนฐานชุกชีปูนทาสี มีพระสาวกยืนประดิษฐานด้าน
ละ ๑ องค์ ผนังด้านหลังพระประธานเขียนสีเป็นซุ้มเรือนแก้ว เบื้องหน้า
ฐานชุกชีตั้งโต๊ะหมู่บูชา

ธรรมาสน์ปภาฏิโมกข์ ประดิษฐานอยู่ในพระอุโบสถ ได้รับพระราชทาน
ในงานพระศพสมเด็จพระปิตุจฉาเจ้าสุขุมาลมารศรี พระอัครราชเทวี พ.ศ.
๒๔๗๐

ธรรมาสน์ งานพระบรมศพได้รับพระราชทานในงานพระเมรุ
พระบรมศพพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว พ.ศ. ๒๔๕๓ เก็บ
รักษาไว้ในกุฏิ

พระไตรปิฎกพร้อมตู้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทาน พ.ศ. ๒๔๓๓

พระพุทธรูปจำลองและพระมณฑป สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมพระยาดำรงราชานุภาพ ทรงได้แผ่นศิลาจำหลักรอยพระพุทธรูป
มาจากเมืองคยา ประเทศอินเดีย และนำมาถวายพระบาทสมเด็จพระ
จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญขึ้น
ประดิษฐาน ณ ไหล่เขายอด พระจุลจอมเกล้า มณฑปกว้าง ๔ เมตร ยาว
๔ เมตร รอยพระพุทธรูปกว้าง ๑๑ นิ้ว ยาว ๒๕ นิ้วครึ่ง ลึกหนา ๑ นิ้ว

ในการนี้ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ทรงเล่าถึงเรื่องรอยพระพุทธรูปจำลองนี้ ไว้ในหนังสือนิทานโบราณคดี มีความตอนหนึ่ง ดังนี้ ฉันทพบศิลาจำหลัก เปนรอยพระพุทธรูปเบื้องขวา
ขนาดยาวสักศอกเศษ อยู่ที่วัดพุทธคยาแผ่นหนึ่ง สังเกตดูเปนของเก่ามาก
น่าจะสร้างมาแต่สมัยพระเจ้าอโศกมหาราช หรือแม้ภายหลังก็ไม่ช้านัก
ด้วยมีหลักฐานปรากฏเปนสำคัญว่า เมื่อก่อน พ.ศ. ๕๐๐ ที่ในอินเดีย ห้าม
มิให้ทำพระพุทธรูป เจดียสถานต่างๆ ที่ทำลายดลยจำหลักศิลา เปนเรื่อง
พุทธประวัติ ตรงไหนที่จะต้องทำพระพุทธรูปย่อมทำเป็นรูปของสิ่งอื่นแทน
พระรูปตอนก่อนตรัสรู้มักทำเป็นรอยพระบาท ตรงเมื่อตรัสรู้ มักทำเป็น

รูปพุทธบัลลังก์กับต้นโพธิ์ ตรงเมื่อประกาศศาสนา ทำเป็นรูปจักรกับกวาง
ตรงเมื่อเสด็จเข้านิพพาน ทำเป็นรูปพระสถูป จนล่วงพุทธกาลกว่า ๕๐๐
ปีแล้ว พวกโยนก (ฝรั่งชาติกรีกที่เข้ามารีตือพระสถูปพระพุทธศาสนา)
ชาวคันธารราฐทางปลายแดนอินเดียด้านตะวันตกเฉียงเหนือ คิดทำ
พระพุทธรูปขึ้นแล้ว ชาวอินเดียชนชาติอื่นเอาอย่างไรบ้าง จึงเป็นเหตุ
ให้เกิดมีพระพุทธรูปสืบมา รอยพระพุทธรูปานั้นคงเป็นของสร้างขึ้นบูชา
แทนพระพุทธรูปเจ้า แต่ในสมัยที่ยังไม่มีพระพุทธรูป ฉันทออกปากขอ มหา
พราหมณ์มหันต์ก็ให้โดยเต็มใจ จึงได้มาถวายพระพุทธรูปเจ้าหลวงอีกสิ่งหนึ่ง
รอยพระพุทธรูปนั้นโปรดให้ประดิษฐานไว้ในมณฑปบนยอดเขาพระ
จุลจอมเกล้าที่เกาะสีชัง

ในการอัญเชิญรอยพระพุทธรูปจำลองขึ้นประดิษฐาน ทรงโปรด
เกล้าฯให้จัดเป็นพิธีหลวง ในวันที่ ๒๗-๓๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๓๕
พระพุทธรูปเจ้าหลวงทรงซึกป้ายพระราชทานชื่อไหล่เขาที่ประดิษฐานรอย
พระพุทธรูป นั้นว่า ไหล่คยาศิระแห่งยอดเขาพระจุลจอมเกล้า

ศาลาการเปรียญเดิมเป็นไม้สร้างใหม่เป็นคอนกรีตทรงไทยประยุกต์ กว้าง ๑๘ เมตร ยาว ๒๔ เมตร

กุฏิสงฆ์ สร้างด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก ทรงไทยประยุกต์ สร้างระหว่าง พ.ศ. ๒๕๑๔ - ๒๕๒๓

อาคารมณฑุธีรต์ เป็นวิหารคอนกรีตทรงไทยขนาดเล็ก ภายในประดิษฐานรูปหล่อของพระครูสุทธีรต์ (ปาน เผือกศรี ฌมปาโล) มีป้ายหินอ่อนใต้รูปจารึกปีชวตมะ-รณะ ผนังด้านในเขียนภาพพุทธพรชัยพาหุงฯ ผนังสองข้างประตูมีข้อความแสดงถึงประวัติพระครูสุทธีรต์และประวัติการสร้างอาคาร

นอกจากนี้ยังมีสิ่งก่อสร้างอื่นๆ อีกเช่น วิหารพระสังกัจจายน์ ศาลาหอระฆัง ศาลาพักร้อน วิหารประดิษฐานหลวงพ่อบุญทนาย หอฉัน อาคาร โรงรถ และเมรุ เป็นต้น

เจ้าอาวาส

วัดจุฬาทิศธรรมสมากรมวิหาร มีเจ้าอาวาสปกครองรวมทั้งสิ้น ๙ รูป ตามลำดับดังนี้

๑. พระครูศรีนังสังวร (เทียน) พ.ศ. ๒๔๓๕-๒๔๓๗
๒. พระครูศรีนังสังวร (จิตร) พ.ศ. ๒๔๓๗-๒๔๕๖
- พ.ศ. ๒๔๕๖-๒๔๗๗ ไม่มีเจ้าอาวาส มีแต่พระภิกษุรักษาการณ คือ พระอาจารย์เขียว และ พระอาจารย์หลง ตามลำดับ
๓. พระครูสุทธีรต์ (ปาน เผือกศรี ฌมปาโล) พ.ศ. ๒๔๗๗-๒๔๙๗
๔. พระครูสาธิตธรรมนาท (โพธิ์ ศรีธนะ ฐานุตตโม) พ.ศ. ๒๔๙๙-๒๕๐๘

๕. พระครูสุทธาทาภิรัต (เจริญ เจริญศรี วฑฒนธมโม)

พ.ศ. ๒๕๑๒-๒๕๒๙

๖. พระครูศรีนพคสังวร (เริ่ม ปรโม) พ.ศ. ๒๕๒๙-๒๕๔๐

๗. พระครูศรีขลึงคบริรักษ์ (ปอ จนทวณฺโณ) พ.ศ. ๒๕๔๐-๒๕๔๑

๘. พระครูสาธิตธรรมนาท (โพธิ์ ศรีธนะ ฐานุตตโม)

พ.ศ. ๒๕๔๑-๒๕๔๔

๙. พระครูขลึงคกิจบริหาร (สวัสดี บริสุทธิ อุตตมวโส)

พ.ศ. ๒๕๔๕-ปัจจุบัน

พระครูขลึงคกิจบริหาร

...เกาะสีชังชนิดหนึ่งเท่านั้น เมื่อเสาะแสวงหาสิ่งซึ่งเปนประโยชน์ โดยความเอื้อเฟื้อก็ยังคงเห็นสิ่งทั้งปวงซึ่งมาประกอบให้เป็นประโยชน์ ได้ถึงเพียงนี้ จะต้องส่งไสยไปโยเล่าถึงแผ่นดินซึ่งกว้างใหญ่กว่านี้ อันมี เหลือว่างอยู่มาก เมื่อได้ประกอบการให้เป็นประโยชน์ จะเปน ประโยชน์ ยิ่งใหญ่กว่านี้มาก... ส่วนราษฎรที่อยู่ในเกาะนี้เมื่อได้มาเห็นสิ่งของซึ่ง ตั้งอยู่ก็จะคิดเห็นได้ว่า บันดาลสิ่งทั้งปวงซึ่งอยู่ใกล้ๆ ในตาเรา ที่ไม่คิดเห็น แต่ก่อนเลยว่าจะเปนประโยชน์อันใด กลับเห็นประโยชน์ที่ควรจะประกอบการซื้อขาย ได้ประโยชน์เปนเงิน เปนทองได้ เพราะได้เห็นตัวอย่างดังนี้ นับว่าเป็นการมีคุณค่าแก่ชาวเกาะนี้...

พระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

พระราชทานเมื่อวันเปิดการแสดงพิพิธภัณฑ์ ที่เกาะสีชัง

วันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๓๕

(ราชกิจจานุเบกษา เล่ม ๘ แผ่นที่ ๑๔ วันที่ ๕ กรกฎาคม ร.ศ. ๑๑๐ หน้า ๑๑๒)

เกาะสีชัง

พระจุฑาธุชราชฐาน ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่
วันไหลเกาะขาม ลือนามพระพุทธรบาท
หาดทรายล้ำค่า เมืองท่าพาณิชย์

เกาะสีชัง ได้ชื่อว่าเป็นภูมิสถานที่มีอากาศบริสุทธิ์ ได้รับความเชื่อถือว่า ผู้เจ็บป่วยที่ได้รับอากาศบริสุทธิ์จะส่งผลให้ร่างกายแข็งแรง สมบูรณ์ขึ้น กอปรกับการมีภูมิประเทศที่สวยงาม ร่มรื่น ทั้งทะเล ป่าเขา ลำเนาไพรที่งดงามตามธรรมชาติ เป็นเครื่องประเทืองใจให้เข้มแข็ง เมื่อใดที่ร่างกายมีความสบายกาย สบายใจ ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บแล้ว ผู้นั้นจะมีอายุยืนนาน

เกาะสีชัง เป็นเกาะขนาดใหญ่ มีพื้นที่รวมประมาณ ๑๘ ตารางกิโลเมตร มีการตั้งถิ่นฐานของชุมชนนานนับร้อยปี จัดเป็นสถานที่สำคัญทางประวัติศาสตร์ เป็นสถานที่สำคัญในการศึกษาประวัติศาสตร์ทางทะเล และปะการังที่สำคัญแห่งหนึ่งในอ่าวไทย มีแหล่งท่องเที่ยวทางธรรมชาติที่งดงามแห่งหนึ่งของประเทศ มีปูชนียสถาน ปูชนียวัตถุ ทำเทียบเรือ สถานพยาบาล หน่วยงานราชการ

ภูมิประเทศ

ทิศเหนือ	จดทะเลเขตอำเภอเมือง จังหวัดสมุทรปราการ
ทิศใต้	จดทะเลเขตอำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี
ทิศตะวันออก	จดทะเลเขตอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี
ทิศตะวันตก	จดทะเลเขตอำเภอบ้านแหลม จังหวัดเพชรบุรี

เกาะสีชัง มีเกาะบริวาร รวม ๘ เกาะ คือ

๑. เกาะขามใหญ่ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะสีชัง
๒. เกาะขามน้อย ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะสีชัง
๓. เกาะโปรง ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะสีชัง
๔. เกาะร้านดอกไม้ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของเกาะสีชัง
๕. เกาะสัมปันธ์ ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะสีชัง
๖. เกาะยายท้าว ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเกาะสีชัง
๗. เกาะค้ำควา ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเกาะสีชัง
๘. เกาะท้ายตาหมื่น ตั้งอยู่ทางทิศใต้ของเกาะสีชัง

การปกครอง/บริหารราชการ

เกาะสีชัง เดิมสังกัดอำเภอเมืองสมุทรปราการ จังหวัดสมุทรปราการ ต่อมาในปีพุทธศักราช ๒๔๘๖ ได้โอนมาสังกัดอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี เป็นเขตสุขาภิบาลเกาะสีชัง ภายใต้การบริหารของกิ่งอำเภอเกาะสีชัง ได้รับการยกฐานะเป็นอำเภอสีชัง เมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๓๗ อำเภอเกาะสีชัง มีเขตการปกครอง ๑ ตำบล ๗ หมู่บ้าน แยกเป็นเขตเทศบาล ๗ ชุมชน มีจำนวนประชากร ๔,๗๗๕ คน (พ.ศ. ๒๕๕๖)

นามเกาะสี่ซัง

คำว่า สี่ซัง มีที่มาตามข้อสันนิษฐานต่างๆ ดังนี้

นิทานความเชื่อ

๑. **เรื่องตามองลาย** : เจ้าพ่อหอมสิงห์ไปขอหมั้นนางมัตตอง ลูกสาวตามองลาย ด้วยเงิน ๔ ซัง และเงิน ๔ ซัง นั้นกลายเป็นเกาะ เรียกว่าเกาะสี่ซัง ภายหลังเลื่อนเป็น สี่ซัง

๒. **เรื่องตาหมื่น ยาวท้าว** : เดิมบนเกาะนี้มีฤๅษีตนหนึ่งจำศีลอยู่ ต่อมา มีชาวกรุงชื่อ ตาหมื่นกับยายท้าว เป็นคู่กัน จึงถูกคุกราชทัณฑ์ไล่แพ ลอยมาจากกรุงศรีอยุธยา แพมาติดที่เกาะนี้ คนทั้งสองจึงขึ้นมาอาศัยอยู่บนเกาะ ฤๅษีซึ่งไม่ชอบทางโลกีย์จึงออกไปจากเกาะ เหตุที่ฤๅษีซังทางโลกีย์นี้เอง เกาะสี่ซังจึงได้ชื่อว่า “ฤๅษีซัง” ภายหลังคำว่า “ฤ” หายไปเหลือแต่ “ชีซัง” ต่อมา ๒ กลายเป็น ๔ จึงเป็นสี่ซัง

๓. **ตาสี กับ ยายซัง** : แต่เดิมบนเกาะนี้ยังมีผัวเมียคู่หนึ่งชื่อ ตาสี กับ ยายซัง ตั้งบ้านเรือนทำมาหากินอยู่บนเกาะ เกาะจึงได้ชื่อตามผัวเมียคู่นี้ คือ เกาะสี่ซัง แต่ต่อมาดินฟ้าไม่อำนวย ผัวเมียคู่นี้จึงย้ายไปอยู่ที่ศรีราชา

คำศัพท์

๑. **คำจีน** : แต่เดิม เกาะนี้เป็นที่รกร้างว่างเปล่า มีชาวจีน ๔ คน แล่นเรือจากประเทศจีนเข้ามาทำมาหากินในประเทศไทย ครั้นมาถึงเกาะนี้ได้แวะพักอาศัย เห็นเป็นทำเลเหมาะแก่การเพาะปลูกก็เลยขึ้นทำการเพาะปลูกอยู่บนเกาะ ชาวจีนทั้ง ๔ คน ขนานนามเกาะนี้ว่าเป็น “สี่ซัน” ซึ่งแปลว่า สหาย ๔ คน คนไทยได้ยินคำว่า “สี่ซัน” ก็รู้สึกว่าคุณดยกจึงออกเสียงเป็น “สี่ซัง”

๒. **คำบาลี** : สี่ซัง เลื่อนมาจากคำภาษาบาลีว่า “สี่หังซัง” แปลว่า “แข่งสิงห์” เนื่องจากรูปของเกาะนี้ มองแต่ไกลคล้ายสิงห์หมอบ

๓. คำโบราณ:แต่เดิมนามเกาะสีซึ่งมีชื่อปรากฏในกำสรวลศรีปราชญ์ (ผู้ประพันธ์ คือ ศรีปราชญ์ซึ่งเกิดในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช) บทหนึ่ง ซึ่งแต่งไว้ราวปี พ.ศ. ๒๒๓๕ เรียก เกาะสีซึ่ง ว่า เกาะสระขง เข้าใจว่า ต่อมาการออกเสียงอาจเพี้ยนไปเป็นสีซึ่ง

โคลงบทที่ ๗๘

มุ่งเห็นละลายน้ำ	ตาดก แม่ฮา
เกาะสระขง (สระขัง) ชลธิ	โอบอ้อม
มลกกเห็นไผ่รงรก (เรื่องรก)	เกาะไผ่ พุ่มแม่
ขยว (เขี้ยว) สระคือล้าย้อม	ยอดคราม

จากหลักฐานต่างๆ แสดงว่า ได้มีการเรียกชื่อเกาะสีซึ่งว่า สระขัง กันมาแต่เดิมแล้ว อย่างน้อยก็คงก่อนปีพุทธศักราช ๒๒๓๕ หลังจากนั้นยังไม่มีหลักฐานปรากฏแน่ชัดว่า คำว่า สระขัง ได้เลื่อนมาเป็นสีซึ่ง ตั้งแต่สมัยใด จากหลักฐานทางวรรณคดีเท่าที่พบ ปรากฏว่า ได้มีการใช้คำว่า สีซึ่ง เมื่อประมาณ ปีพุทธศักราช ๒๓๗๐ อันเป็นปีที่ นายมี ศิษย์ของท่านสุนทรภู่ เดินทางไปเมืองกลาง และได้แต่งนิราศกลาง ไว้ ดังปรากฏในคำกลอนตอนหนึ่งว่า

เหลียวเห็นเกาะสีซึ่งนั่งพิณจ
เฉลียวคิดถึงนุชที่สุตหวัง
ให้นึกกล้วน้องหญิงจะชิงขัง
ถ้าเป็นดังชื่อเกาะแล้วเคราะห์กรรม

หลังจากนั้นมาได้มีการใช้คำว่า สีซึ่ง แพร่หลายขึ้น และคงจะไม่มี การเลื่อนไปเรียกอย่างอื่นอีกต่อไป ทั้งนี้เนื่องจากได้มีการจดบันทึกชื่อของ สถานที่แห่งนี้ลงในทำเนียบของทางราชการ

พืชพันธุ์

เกาะสีชังมีสภาพเป็นภูเขา พื้นที่ส่วนใหญ่เป็นหิน พันธุ์ไม้ถิ่นล้วนเป็นไม้เขตรกเรือไม้ป่า เช่น จิก เลียบ มะม่วงป่า ส่วนพืชผลที่ชาวเกาะปลูกเป็นอาชีพ ได้แก่ ทับทิม น้อยหน่า สับปะรด แดง โดยเฉพาะทับทิมกับน้อยหน่าปลูกกันมาก และได้รับการกล่าวขานว่ามีรสหวานอร่อย

ในช่วงที่กำลังสร้างพระราชฐาน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้นำพันธุ์ไม้จำนวนมากจากกรุงเทพฯ ไปปลูกที่เกาะสีชัง ได้แก่

- ไม้ยืนต้น ขนาดย่อมถึงใหญ่ ปลูกบริเวณอัษฎางค์วัน ซึ่งเป็นสวนป่าสำหรับพักผ่อนและพระนักษัตรในเขตพระราชฐาน เช่น มะขาม มะม่วง มะขามเทศ ไม้ชนิดต่างๆ จั้วทะเล ต้นกบก มะพร้าวมูลศรี นุ่นสุพรรณ (ง้าว) นุ่นแควใหญ่ หางนกยูงฝรั่ง ประยงค์ และละมุดฝรั่ง
- ไม้ยืนต้น ไม้ดอก ส่วนใหญ่ปลูกตามตำหนักต่างๆ ได้แก่ เข็ม ขามนาค กุหลาบ มะลิวัน มะลิลา กระดังงาเงิน จำปีแขก ยี่หุบ ลั่นทมขาว รสสุคนธ์ จำปาแขก แก้ว ลัดดา จำปี เข็มขาว โกสน กระดังงา สงขลา อินทนิล ตาล พวงชมพู

นอกจากนี้ ยังมีไม้สำคัญ คือ ต้นโพธิ์พันธุ์พระศรีมหาโพธิ์ซึ่งนำหน่อมาจากพุทธคยา ประเทศอินเดีย โปรดเกล้าฯ ให้ปลูกไว้ที่วัดอัษฎางค์นิมิตร ส่วน **ลั่นทมขาว** เป็นพันธุ์ไม้ดอกที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดมาก มีพบเห็นทั่วไปในเขตพระราชฐาน ชาวเกาะสีชังถือเป็นพันธุ์ไม้ประจำเกาะ

ความสำคัญทางประวัติศาสตร์ : ช่วงต้นรัตนโกสินทร์

พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย

เกาะสีชังในช่วงนี้มีความสำคัญ ในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของเส้นทางเดินเรือสินค้าชายฝั่งทะเลตะวันออก อันเชื่อมโยงการค้าสำเภาในทะเลจีนใต้กับเมืองต่างๆในภาคกลางของราชอาณาจักรสยาม โดยเป็นที่พักเรือสินค้าและเรือโดยสารทั้งหลาย ที่ผ่านมาแถบนี้ จนแม้นักเดินเรือชาวตะวันตกก็ยิ่งรู้จักเกาะสีชังดี ในนาม เกาะดัทช์ เพราะพ่อค้าชาวดัทช์ของบริษัท ดัทช์ อีสท์ อินดีส์ (Dutch East Indies) นิยมใช้เกาะสีชังเป็นที่พักเรือ

ในปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย รัชกาลที่ ๒ ใน ปี พ.ศ. ๒๓๖๕ นายจอห์น ครอเฟิร์ด (John Crawford) ราชทูตอังกฤษ และคณะได้มาสำรวจ และบันทึกสภาพภูมิประเทศ พันธุ์พืช สัตว์ ธรณีสัณฐาน ตลอดจนชุมชนของเกาะสีชัง ซึ่งพบว่า ชุมชนบนเกาะสีชังเป็นชุมชนขนาดเล็ก มีแหล่งน้ำจืดจำกัด ทำไร่ (พริก คราม ข้าวโพด มัน

มันฝรั่ง แดงกวา กล้วย) และจับปลา สำหรับขายให้แก่เรือสินค้าที่ผ่านไปมาระหว่างกรุงเทพฯ กับจันทบุรี มีวัฒนธรรมผสมผสาน ส่วนที่เกาะขาม พบหมู่บ้านชาวประมง ประมาณ ๑๐-๑๒ หลังคาเรือน มีการปลูกข้าวโพด แดงกวา เต้า และกล้วย

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๔ มีการพัฒนาด้านคมนาคมทางทะเล โดยมีการใช้เรือกลไฟสมัยใหม่ในการเดินทาง ทำให้การเดินทางสะดวกรวดเร็วขึ้น เกาะสีชังและหัวเมืองต่างๆ ชายฝั่งทะเลตะวันออกเริ่มมีบทบาทใหม่ในฐานะสถานที่พักผ่อนตากอากาศ อันเป็นส่วนสำคัญของการเดินทางเพื่อเปลี่ยนอากาศ เพื่อฟื้นฟูสุขภาพจากโรคภัยต่างๆ และเพื่อพักผ่อนจากหน้าที่การงาน อันเป็นค่านิยมใหม่ที่ได้รับมาจากอิทธิพลของชาวตะวันตก

พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสเกาะสีชังโดยเรือกลไฟสยามอรสมุพล ซึ่งนับเป็นพระมหากษัตริย์พระองค์แรกที่เสด็จประพาสเกาะสีชัง ทรงมีพระราชดำรัสสรรเสริญเกาะสีชังว่า เป็นที่มีอากาศ

ดี ผู้ที่อยู่ที่เกาะสีชังนี้จึงอายุยืน ไม่ค่อยมีโรคภัยเบียดเบียน จึงได้เสด็จพระราชดำเนินประพาสเกาะสีชังอยู่เนืองๆ ซึ่งสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฬาลงกรณ์ โดยเสด็จด้วย

เกาะสีชัง ในสมัยรัชกาลที่ ๔ ยังมีประชาชนอาศัยอยู่ไม่มากนัก ด้วยเพิ่งจะเริ่มเข้ามาอยู่อาศัยกันไม่กี่ครัวเรือน โดยมียาย เสม ผู้มีอายุมากเป็นผู้ใหญ่ที่ชาวเกาะนับถือดูแลปกครอง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชทานสัญญาบัตรแต่งตั้ง ยายเสมให้เป็น ท้าวศรีรักษา บังคับบัญชาลูกบ้านทั้งปวงที่อยู่ในเกาะสีชัง นอกจากนี้ยังทรงปฏิสังขรณ์พระอาราม ซึ่งชาวบ้านสร้างขึ้นไว้บนเขาปลายแหลมวัง สร้างโบสถ์สามห้องหลังหนึ่ง เก๋งหน้าโบสถ์ การเปรียญ กุฏิสามห้อง โดยเจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (ขำ บุนนาค) เป็นแม่กอง แต่มิได้พระราชทานชื่อพระอารามแต่อย่างใด ยังคงเรียกว่าวัดเกาะสีชังเช่นเดิมและสร้างบ่อน้ำให้กับชาวเกาะสีชัง นอกจากนี้ เจ้าพระยาทิพากรวงศ์มหาโกษาธิบดี (ขำ บุนนาค) ยังปฏิสังขรณ์พระเจดีย์ของขุนสมุทรที่ชื่อหยั่งอีกด้วย

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

การเสด็จประพาสเกาะสีชัง

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ได้เสด็จประพาสจันทบุรี โดยเรืออรรคราชวรเดช ในระหว่างทางก็เสด็จประพาสเกาะสีชังด้วย ซึ่งทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับ การประพาสเกาะสีชังไว้ในจดหมายเหตุ โดยสาระสำคัญของจดหมายเหตุดังกล่าว เป็นเรื่องเกี่ยวกับการเสด็จไปดูสถานที่และเยี่ยมบุคคล เมื่อครั้งยังทรงพระเยาว์ และตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประพาสเกาะสีชัง ในรัชสมัยพระองค์ได้เสด็จประพาส สร้างพระราชฐานเพื่อเป็นพระราชวังในฤดูร้อน ปลุกสร้างและพัฒนาเกาะสีชังหลายประการ ทรงพระราชนิพนธ์โคลงเกี่ยวกับเกาะสีชังไว้ ดังนี้

ถิ่นสุขกายสุขด้วย ถิ่นดี
จิตโรปรังปราศราศี ชุ่มชื่น
สองสุขแห่งชาวสี ชังเกาะ นี้แฮ
อายุย่อมยืนพินี้ แต่ร้อยเรือนริม

การสำรวจของกัปตันลอฟตัส

รัฐบาลสยามเริ่มพัฒนาพื้นที่เกาะสีชัง โดยช่วงต้นมีกรมท่าเป็นผู้รับผิดชอบ มีวัตถุประสงค์หลักที่จะพัฒนาอ่าวเกาะสีชังให้เป็นท่าเรือที่ทันสมัย โดยได้ว่าจ้างกัปตันลอฟตัส (Captain Alfred J. Loftus ภายหลังเป็นพระนิเทศชลธิ์) สำรวจทำแผนที่อ่าวสีชัง และบริเวณโดยรอบอย่างละเอียด มีการนำเรือตะเกียง (เรือรบเก่าที่มีได้ใช้งานแล้วติดตั้งตะเกียงเหมือนประภาคาร) สำหรับบอกทางในเวลากลางคืน วางทุ่นบอกตำแหน่งหินโสโครกต่างๆรอบเกาะ สร้างหลักหมายเขต เพื่อกำหนดเขตอ่าวและเพื่อวัดระดับน้ำทะเลเพื่อเป็นข้อมูลสำหรับชาวเรือ หลักเขตนี้มีสองหลัก หลักหนึ่งอยู่ที่ปลายแหลมวัด อีกหลักอยู่ที่ปลายด้านตะวันออกเฉียงเหนือของเกาะขามใหญ่ โดยเสาหลักเขตเป็นเสาออบелиค (obelisk) สร้างโดยนายสเตฟาโน คาร์ดู (Stefano Cardu) นอกจากนี้ มีการวางสายโทรเลขจากอ่าวกระสีมาที่เกาะสีชัง โดยสายโทรเลขใต้น้ำนี้ นำเข้ามาจากยุโรป และใช้เรือของนายกอตเป็นออฟฟิศโทรเลข (สันนิษฐานว่าตั้งอยู่บริเวณที่เป็นท่าภาณุรังสี หรือท่าบน)

กัปตันลอฟตัสได้จัดทำรายงานเกี่ยวกับเกาะสีชังและแผนที่เกาะสีชังเสนอต่อ สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นเทวะวงษ์วโรปการ เสนาบดีว่าการต่างประเทศ ซึ่งสาระของรายงานได้ พบว่า เกาะสีชังใน พ.ศ. ๒๔๒๗ นั้น มีชุมชนอยู่ ๒ แห่ง แห่งแรกคือ บ้านท่าหน้า ตั้งอยู่บริเวณที่เป็น พระจุฑารุชราชฐานในเวลาต่อมา มีแผนที่แสดงที่ตั้งเสาออบелиคที่ปลายแหลมวัดกับทั้ง Health Office ซึ่งภายหลังกลายเป็นโรงพยาบาลเกาะสีชัง สถานที่ตรวจรักษาและกักกันชาวเรือที่ผ่านไปมา ที่อาจเป็นโรคติดต่อร้ายแรงต่างๆ ถัดไปทางเหนือของบ้านท่าหน้า มีชุมชนอีกชุมชนหนึ่ง เรียกว่า บ้านท่าราชหรือบ้านตารอด ตั้งอยู่บริเวณที่ปัจจุบันเป็นชุมชนท่าเทวะวงษ์ หรือท่าล่าง

ใกล้ด้านศุลกากรเกาะสีชัง ถัดไปทางเหนือมีพื้นที่กิจกรรมหลักสองที่ เรียกว่า ไร่บนและไร่ล่าง เป็นพื้นที่ปลูกผักและผลไม้ต่างๆ

นอกจากนี้ กัปตันลอฟต์ล ยังได้รายงานเรื่องปัญหาน้ำจืดขาดแคลน และความพยายามเสาะหาแหล่งน้ำเพิ่มเติม น้ำจืดที่เกาะสีชังมีน้อย ไม่พอราษฎรรับประทาน มีการขุดในหลายพื้นที่ในเกาะเพื่อหาแหล่งน้ำ คือ ที่บ้านท่าราช บ้านทำน้ำ เกาะขาม แต่ไม่พบแหล่งน้ำ และกลายเป็นอุปสรรคสำคัญในการเป็นท่าเรือที่ทันสมัย และการพัฒนาด้านอื่นๆของเกาะสีชัง

การลงทุนของชาวตะวันตก

จากการที่มีการพัฒนาแผนที่ทะเลของกัปตันลอฟต์ล ทำให้การเดินทางเรือสะดวกขึ้น ชาวตะวันตกในพระนครเริ่มสนใจลงทุนพัฒนาเกาะสีชัง โดยรายแรก ได้แก่ นายกอต (Gotte) พ่อค้าชาวเยอรมันได้ทำหนังสือขอซื้อที่ดินบนเกาะสีชังจากรัฐบาลสยามพันไร่ เพื่อปลูกกาแฟ เมื่อรัฐบาลสยามได้ตรงแล้วจึงปฏิเสธ เพราะเห็นว่าศักยภาพในการพัฒนาเกาะสีชังมีมากกว่าการปลูกกาแฟ โดยอ้างว่าที่ดินบนเกาะนั้นไม่ถึงพันไร่ แม้ไม่สามารถทำไร่กาแฟได้ นายกอต ได้ร่วมลงทุนกับขุนศรีรักษา สร้างโรงแรมเป็นเรือนฝากระดาน หลังคามุงจาก เพื่อให้เป็นที่ชาวยุโรปมาเช่าอาศัย เมื่อเจ้าพระยาภาณุวงศ์มหาโกษาธิบดี เสนาบดีกรมท่า ทราบเรื่อง จึงได้แจ้งนายกอตว่า ไม่มีสิทธิปลูกเรือนโดยไม่ได้รับอนุญาต ในที่สุดนายกอตจึงขายเรือนนั้นแก่รัฐบาลสยามเป็นเงิน ๑,๐๐๐ บาท ต่อมานายฟรันซิสโก ดาวาไรนา (Francisco da Silva Reina) คนในบังคับโปรตุเกส ทำเรื่องขออนุญาตเช่าเรือนทำกิจการโรงแรม เป็นเวลา ๕ ปี

ห้างยูเกอซิกแอนด์กัมปนี (Jucker Sigg & Co.) อันเป็นห้างของฝรั่งเศส (มีหุ้นส่วนเป็นคนไทย คือ หลวงอินทรมนตรีศรีจันทกุมาร) ทำ

เรื่องขออนุญาต ปลูกโรงกุดัง และสะพานให้เรือกำปั่นเทียบ และสร้างโรงเก็บถ่านหิน ซึ่งรัฐบาลสยามพิจารณาแล้วก็ตกลงอนุญาต

การเสด็จมาประทับรักษาของพระราชนัดดา

ในปีพ.ศ. ๒๔๓๑ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิราวุธทรงประชวร หมอเห็นว่าควรจะให้เสด็จมาประทับอยู่ในที่ซึ่งได้อากาศชายทะเล พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระยาภาสกรวงศ์ (พร) จางวางมหาดเล็ก เชิญเสด็จมาประทับที่เกาะสีชัง อยู่ที่เรือนของหลวงซึ่งเป็นฝรั่งเช่าอยู่ติดต่อกับเขตวัด เกาะสีชังในขณะนั้นเป็นสถานที่ที่ชาวต่างประเทศที่เข้ามาพึ่งพระบรมโพธิสมภาร นิยมเดินทางไปรักษาตัวกันมาก ในเวลาใกล้เคียงกันนั่นเอง พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระวรราชเทวี ทรงประชวร จึงเสด็จพระราชดำเนินมาประทับรักษาพระองค์ที่เกาะสีชังด้วย โดยในตอนแรกจะเสด็จประทับอยู่ในเรือพระที่นั่งเพราะเสด็จฯ มากะทันหัน ไม่ทันปลูกสร้างพลับพลาที่ประทับ แต่เรือพระที่นั่งถูกคลื่นกระเทือนทำให้ทรงประชวรยิ่งขึ้น จึงเสด็จขึ้นประทับอยู่ ณ เรือนซึ่งสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ ประทับอยู่ก่อน ที่ประทับนั้นปลูกเต็นท์ไต้ต้นมะขาม ที่เขามอริมหาด จนพระอาการทุเลาลง (ประทับอยู่ ๗ ราตรี) จึงเสด็จประพาสหัวเมืองชายทะเลตะวันออกต่อไป ในครั้งนี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำริให้หาที่สร้างพระอารามใหม่แทนวัดที่ปลายแหลม เนื่องจากเวลาเสด็จพระราชดำเนิน ผู้คนพลุกพล่านทำลายความสงบของสงฆ์ โดยไต้ที่ใหม่ คือ บริเวณซึ่งเป็นที่ตั้งพระเจดีย์อุโบสถวัดอัมพวันนิมิตรในปัจจุบัน นอกจากนั้นยังทรงบริจาคพระราชทรัพย์ส่วนพระคลังข้างที่ให้สร้างเรือนขึ้น ๓ หลังบริเวณแหลมและไต้ลงมาบริเวณชายหาด เพื่อให้เป็นสถานที่สำหรับผู้ป่วยไปพักฟื้นรักษาตัว เรียกว่า อาศรัยสถาน เนื่องในวันเฉลิมพระชนมพรรษา ปีพุทธศักราช ๒๔๓๑

ในปี พ.ศ. ๒๔๓๒ เรือทั้ง ๓ หลังจึงสร้างเสร็จ และได้พระราชทานนามเรือทั้ง ๓ หลัง อันได้แก่ เรือนวัฒนา เรือนพวงศ์ และเรือนภิรมย์ตามพระนาม สมเด็จพระนางเจ้าสว่างวัฒนา พระบรมราชเทวี พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระวรราชเทวี และ พระองค์เจ้าสายสวลีภิรมย์ พระอรรคชายาเธอ ซึ่งได้บริจาคทรัพย์จัดซื้อเครื่องตกแต่ง เครื่องใช้สำหรับเรือทั้ง ๓ หลังตามลำดับ เรือทั้งสามหลังนี้มีลักษณะสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ก่ออิฐถือปูน

การสร้างพระจุฬาราชฐาน

ในปี พ.ศ. ๒๔๓๔ สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ ทรงประชวร พระอาการหนักมาก พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงเสด็จแปรพระราชฐานนำมาประทับรักษาพระองค์ที่เกาะสีชังและให้รับหมอหลวง หมอเชลยศักดิ์ ออกมาตรวจอาการหลายสิบคน ก็ไม่สามารถรักษาได้ ต่อมาหลวงกุมารเพ็ช สามารถรักษาพระอาการจนพระอาการค่อยคลายขึ้น โดยใช้เวลาประมาณ ๑ เดือน น้ำหนักขึ้น ครึ่งปอนด์ ในขณะที่ประทับที่เกาะสีชังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาสมุทรานุรักษ์ เจ้าเมืองสมุทรปราการเป็นแม่กองขุดบ่อใหญ่สำหรับกักเก็บน้ำฝนให้ราษฎรใช้สอยบ่อหนึ่ง พระราชทานนามว่า “บ่ออัษฎางค์” ทรงประทับเพื่อรักษาพระอาการพระโอรสอยู่เป็นเวลา ๒ เดือนกับ ๒ วัน จึงมีพระราชดำริจะเสด็จพระราชดำเนินกลับพระนคร แม้กรมหลวงเทเวศร์วัชรินทร์ได้ทูลห้ามปรามให้ประทับอยู่อีกหน่อย เพื่อให้พระโรคนั้นดีขึ้นกว่านี้ แต่พระองค์มิได้ฟังคำทัดทานเพราะทรงห่วงภารกิจ เสด็จกลับไปประทับที่วังสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช ไกล่สระประทุม แต่ประทับอยู่เพียง ๒ คืน พระอาการก็ทรุดลง เพราะอากาศร้อนมาก (ร้อนกว่าที่เกาะสีชัง ๑๐ องศาฟาเรนไฮต์ กลางคืนและกลางวัน อุณหภูมิที่เกาะสีชังต่างกันเพียง ๓ องศา

ฟาเรนไฮ) น้ำหนักลดลง ๔ ปอนด์ ต้องเสด็จพระราชดำเนินกลับมาประทับที่เกาะสีชังอีกครั้ง เมื่อประทับอยู่ที่เกาะสีชังเพียง ๕ ราตรี น้ำหนักคืนมาหนึ่งปอนด์ เมื่อพระอาการของเจ้าฟ้าอัษฎางค์เดชาวุธ บรรเทาลง พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงทรงได้เสด็จพระราชดำเนินประพาสในที่ต่างๆ ทรงมีพระราชดำริให้สร้างสิ่งก่อสร้างต่างๆ และตกแต่งสถานที่หลายแห่งบนเกาะเพื่อประโยชน์สุขของราษฎรและผู้ที่สำคัญจรไปมายังเกาะนี้ และเพื่อเป็นอนุสรณ์ที่เจ้าฟ้าอัษฎางค์ทรงมารักษาพระองค์จนหายที่เกาะสีชัง อันได้แก่ สะพานอัษฎางค์ ศาลศรีชโลธรเทพ อัษฎางค์ประภาคาร เสาธงอัษฎางค์ และทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ตัดถนนต่างๆ เช่น ถนนอัษฎางค์ ถนนวัฒนา ถนนเสาวภา ถนนวชิราวุธ เป็นต้น รวมทั้งสร้างวนะคือ อุทยานขนาดใหญ่ขึ้นที่ไร่บน พระราชทานนามว่า อัษฎางค์วัน โดยให้หาต้นไม้ทนแล้งจากพระนครส่งออกไปปลูกในอัษฎางค์วันและบริเวณพระราชฐานเป็นจำนวนมาก ในการนี้โปรดเกล้าฯ ให้สมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุวงศ์วรเดช เป็นแม่กองในการสร้างสถานที่ต่างๆ ทั้งยังทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีการเปิดฉลองสถานที่ต่างๆเป็นการรื่นเริง และพระราชทานสิ่งของ เครื่องเรือน เครื่องใช้ แก่ราษฎรชาวเกาะสีชังด้วย

เสาธงอัษฎางค์ ร.ศ. ๑๑๐

สะพานอัษฎางค์

ต่อมาในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จพระราชดำเนินออกมาประทับที่เกาะสีชังอีกครั้ง ได้โปรดเกล้าฯ ให้ทำการก่อสร้างขึ้นอีกหลายอย่าง ขยายรั้วค่ายหลวงออกไปจนถึงหาดคลองเทียนบน (หาดทรายแก้วในปัจจุบัน) สร้างพระที่นั่งในพระราชฐาน ตกแต่งเนินเขาในเขตพระราชฐานเป็นขั้นๆ ปลุกต้นไม้ต่างๆ สร้างตำหนักต่างๆ ขุดบ่อสำหรับรับน้ำฝนไว้ใช้สอยหลายบ่อ ทำรางระบายน้ำให้น้ำไหลลงมาในบ่อน้ำจืด ในครั้งนี้ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้อัญเชิญรอยพระพุทธรูปจำลองของโบราณ ซึ่งพระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพ ทรงนำมาจาก ตำบลพุทธคยา ประเทศอินเดีย มาประดิษฐานไว้บนไหล่คยาศิระ บนเขาพระจุลจอมเกล้า เพื่อให้เป็นที่สักการบูชาแก่ผู้ที่มาเที่ยว ทั้งทรงถวายประกาศพระราชทานที่เขตพระอุโบสถ วัดอัมพวันคณิมิตร เป็นที่วิสุคามสีมาด้วย ในเวลาเสด็จพระราชดำเนินออกมาประทับอยู่ครั้งนี้ เป็นเวลาที่พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระวรราชเทวี ทรงพระครรภ์ ใกล้จะถึงกำหนดประสูติ จึงมีพระราชดำริว่า ที่เกาะสีชังนี้เป็นที่อากาศดี มีภูมิสถานเป็นที่สบาย ควรจะตั้งพระราชฐานให้มั่นคง เป็นที่ประทับในฤดูร้อน ให้เป็นพระราชฐานสำคัญแห่งหนึ่ง สำหรับเป็นที่พระเจ้าแผ่นดินเสด็จพระราชดำเนินมาประทับเจริญพระราชอิริยาบถในฤดูร้อน

พระนางเจ้าเสาวภาผ่องศรี พระวรราชเทวี ประสูติพระราชกุมาร ณ ตำหนักมรกกสุทธีในพระราชฐาน เมื่อวันที่ ๕ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ มีการสมโภช ๓ วัน ตามขัตติยราชประเพณี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯพระราชทานนามว่า สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลกฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เร่งทำการก่อสร้างในสถานที่ต่างๆ ในพระราชฐาน ให้ทันการสมโภชน์เดือนของสมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ โดยมีสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระภาณุพันธุ

วงษ์วรเดช เป็นแม่กองดำเนินการสร้างอาคาร และสิ่งก่อสร้างต่างๆ โดยโปรดเกล้าฯพระราชทานนามสถานที่ต่างๆให้คล้องจองกัน ดังนี้

พระที่นั่ง ๔ องค์ คือ

พระที่นั่งโกสีย์วสุภรณ์
พระที่นั่งโชติรสประภาต์

พระที่นั่งมณฑลรัตนโรจน์
พระที่นั่งโชติรสประภาต์

ตำหนัก ๑๔ ตำหนัก คือ

ตำหนักवासูกกร็องเก็จ
ตำหนักทับติมสด
ตำหนักบุศราคำ
ตำหนักนิลแสงสุก

ตำหนักเพชรรัย
ตำหนักมรกกสุทท์
ตำหนักกำโกมิน
ตำหนักมุกดาพราย

ตำหนักเพทายใส
ตำหนักดอกตะแบกลอย
ตำหนักมูลการะเวก

ตำหนักไพฑูรย์กลอก
ตำหนักโอปอล์จรรยา
ตำหนักเอกพองมุก

ศาลา ๑ ศาลา

ศาลาหมอกมุงเมือง

ประตูกายในพระราชฐานชั้นใน ๘ ประตู คือ

ประตูนาคนารถขุมนุ้ม
ประตูจตุราศสุราลัย
ประตูยามาการุจิต
ประตูนิมมานรดี

ประตูกุ่มมเทพาวาส
ประตูไตรรงค์พิมาน
ประตูดุสิตเทวะสะภา
ประตูศรีษัษฐีสรวง

ทางในพระราชฐาน ๒๖ ทาง คือ

ทางโรยทองทราย
ทางเดียรทองบาท
ทางไล่ทองหลอม
ทางต่อทองลวด
ทางดอนทองพัต (ดิงษ์)
ทางจรดทองพิศ
ทางเล่นทองลิ้ม
ทางหนุนทองเม็ด
ทางราบทองแร่
ทางเอี่ยมทองลาด
ทางแผลงทองหุ้ม
ทางทอดทองปรุ
ทางทาบทองแล่ง

ทางรายทองเหรียญ
ทางดาซทองใบ
ทางอ้อมทองหล่อ
ทางกวดทองก้อน
ทางอัดทองทศ
ทางปิดทองแผ่น
ทางริมทางมุ่น
ทางเสร็จทองอาบ
ทางแผ่ทองเลี่ยม
ทางพาดทองแท่ง
ทางคุมทองหลอด
ทางบุทองราบ
ทางแต่งทองแช่

บันได ๒๑ บันได คือ

บันไดเนรคันถึ

บันไดตาปะเยนนูน

บันไดศิลาทอง

บันไดปึกประพาฬ

บันไดปกนากสวาด

บันไดรวยศิลาแร่

บันไดพรางนิลน้ำขาว

บันไดพรายแคเมียว

บันไดผสานโมรา

บันไดท่อนมาเบอ

บันไดศิลาอ่อนลาย

บันไดรีพินม้า

บันไดมูโนโสตนหนา

บันไดผองผลึก

บันไดปานแห่งหยก

บันไดลาดนากกสวย

บันไดแพร่เพ็ชรน้ำค้าง

บันไดพราวตากะต่าย

บันไดเขี้ยวหถมูมาน

บันไดศิลาสีอ่อน

บันไดเสมอกรุนผา

สระ ๓ สระ คือ

สระเทพนันทา

สระประพาฬชลธาร

สระมหาโนดาดต์

บ่อ ๑๓ บ่อ คือ

บ่อเชิญสุวรรณ

บ่อชูจิตร

บ่อเจริญใจ

บ่อเพ็ญสำราญ

บ่อขอบก่อ

บ่อน้อยเขา

บ่อคูเหมือนต่อ

บ่อชวนดู

บ่อพิศเพลิน

บ่อหทัยเย็น

บ่อศิลารอบ

บ่อลือหอย

บ่อเสาเหมือนคู่

ธาร ๒ ธาร คือ

ธารเครื่องหอมปน

ธารสุคนธ์ปรง

ถ้ำ ๓ ถ้ำ คือ

ถ้ำจรูญนพรัตน์

ถ้ำเสาวภา

ถ้ำจรัสนพเลาะห์

น้ำตก ๕ น้ำตก คือ

น้ำตกไหลหลัง

น้ำตกปานรม

น้ำตกพรุสาย

น้ำตกถ้ำธาร

น้ำตกสมพู่

พุด ๔ พุด คือ

พุดพู่กระแสด

พุดเนียงน้อย

พุดแพร่เวียง

พุดฝอยสุหรัย

วณะ ๓ วณะ คือ

จลวัน

มหาวัน

มัชฌิมวัน

ผา ๓ ผา คือ

ผาเงินตระหง่าน

ผาฉากสำคัญ

ผาม่านนาก

ในวันที่ ๑๐ สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๓๕ ซึ่งเป็นวาระพระราชพิธีการสมโภชน์เดือน พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมีพระบรมราชโองการดำรัสเหนือเกล้าฯ ประกาศการสร้างพระที่นั่งและพระราชฐานนี้ ให้เจ้าพนักงานชักธงแสดงนามพระราชฐานซึ่งพระราชทานโดยนิยามตามพระนามซึ่งจะพระราชทานแด่สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ โดยทรงพระราชทานนาม สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก สยามาธิปกปรมินทรจุฬาลงกรณราชวโรรส อติศัยยศอภัยชาติพิสุทธิ์ไทวปายนุตมศักดิ์ อุดุลยลักษณะวิลาส มหามกุฏราชพงศานุพัทธ วิวัฒนผลพรพิสิษฐมหิศรราชกุมาร หรือ “ทูลกระหม่อมตี๋” (สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพ็ชรบูรณ์อินทราชัย ในปัจจุบัน) พระราชทานนามพระราชฐานว่า “**พระจุฑาธุชราชฐาน**” ทรงวางศิลาฤกษ์พระที่นั่งและพระราชทานนามพระที่นั่งองค์ใหญ่ ว่า **พระที่นั่งมณเฑียรรัตนโรจน์** ซึ่งตั้งอยู่ริมหาดใกล้สะพานอัษฎางค์ ใช้เป็นที่ประทับพระอิริยาบถจนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ ร.ศ. ๑๑๒

พระที่นั่งมณเฑียรรัตนโรจน์ จัดเป็นพระที่นั่งองค์สำคัญในพระจุฑาธุชราชฐาน สร้างด้วยเครื่องไม้สักทอง รูปแปดเหลี่ยม ๓ ชั้น

จุดสิ้นสุดของพระจุฑาธุชราชฐาน

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จประพาสเกาะสีชัง ในปี พ.ศ. ๒๔๓๖ แต่ประทับแรมอยู่ในระยะเวลาอันสั้น เนื่องจากฝรั่งเศสเป็นฝ่ายได้เปรียบ นำเรือรบเข้าน่านน้ำไทย ต่อสู้กับทหารเรือที่ป้อมพระจุลจอมเกล้า และประกาศปิดอ่าวไทย พร้อมทั้งส่งทหารฝรั่งเศสหมวดหนึ่ง

ขึ้นยึดเกาะสี่ซัง (เหตุการณ์ ร.ศ. ๑๑๒) ทำให้การก่อสร้างพระที่นั่งต่างๆ ที่กำลังดำเนินการอยู่ ต้องหยุดชะงักลง นับจากเหตุการณ์ดังกล่าวพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวมิได้เสด็จพระราชดำเนินแปรพระราชฐานฤดูร้อนไปประทับที่พระจุฑาธุชราชฐานบนเกาะสี่ซังอีกเลยจนสิ้นรัชกาล เพียงแต่ทรงแวะเสด็จขึ้นประพาสบ้าง ในคราวที่เสด็จพระราชดำเนินประพาสทางทะเล บรรดาพระที่นั่ง และ พระตำหนักต่างๆ ที่สร้างด้วยเครื่องไม้ นั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้รื้อถอนและนำไปสร้างในที่อื่น แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่านำไปสร้างที่ใดบ้าง ส่วนพระราชฐานบนเกาะทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้กรมทหารเรือซึ่งมีส่วนร่วมในการก่อสร้างนับตั้งแต่แรกเริ่มให้เป็นผู้ดูแลรักษา แต่เนื่องจากกรมทหารเรือว่างกำลังได้เพียงส่วนน้อย จึงโปรดเกล้าฯ ให้ตำรวจภูธรซึ่งตั้งขึ้น ณ เกาะสี่ซังทำการรักษาแทน ต่อมาในเดือนพฤษภาคม พ.ศ. ๒๔๔๓ (ร.ศ. ๑๑๙) หลังจากเสด็จกลับจากประพาสยุโรปได้เสด็จประพาสหัวเมืองชายฝั่งทะเลตะวันออกทอดพระเนตรเห็นพระที่นั่งมณเฑียรรัตนโรจน์ ซึ่งสร้างขึ้นในรัตนโกสินทรศก ๑๑๑ ไม่สำเร็จบริบูรณ์ ทรงพระราชดำริเห็นว่า ที่เกาะสี่ซังเวลานี้ ไม่ได้เป็นที่ประพาสอีกเลย สมควรจะรื้อพระที่นั่งไปปลูกที่สวนดุสิต จะได้เป็นที่ประทับแรมได้โดยสะดวกทุกเมื่อ จึงมีพระบรมราชโองการโปรดเกล้าฯ ดำรัสสั่งให้พระราชโยธาเทพ (กอน หงสกุล บุตรพระยาราชสงคราม ทัดภายหลังได้รับบรรดาศักดิ์เป็น พระยาราชสงคราม) เป็นนางงาน จัดการรื้อพระที่นั่งมณเฑียรรัตนโรจน์จากเกาะสี่ซัง มาสร้างขึ้น ณ ช่างอ่างหยก ในพระราชวังดุสิต โดยมีประกาศพระบรมราชโองการสร้างพระที่นั่งวิมานเมฆ วันที่ ๓๑ สิงหาคม รัตนโกสินทรศก ๑๑๙ เป็นปีที่ ๓๓ ฤกษ์วันที่ ๑๑๖๑๖ พระราชทานนามเป็น **พระที่นั่งวิมานเมฆ** แต่ขึ้นมา เป็นอันเลิกพระราชวังที่เกาะสี่ซัง ปัจจุบันคงแต่ฐานพระที่นั่งเดิมในเขตพระราชฐานเกาะสี่ซัง

การใช้ประโยชน์พื้นที่เกาะสีชัง

ในรัชกาลต่อมา ไม่มีหลักฐานเกี่ยวกับการใช้ประโยชน์พื้นที่พระจุฑาธุชราชฐานอีกนาน จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๔๕๐ ทรงอนุญาตให้กรมกองลาดตระเวน ใช้พื้นที่ส่วนหนึ่งเป็นสถานที่ฝึกหัดตัดต้นไม้เด็กอายุต่ำกว่า ๑๖ ปี ที่มีความประพฤติเป็นอันธพาลและไม่มีผู้ปกครอง

พ.ศ. ๒๔๘๓ กรมตำรวจ กระทรวงมหาดไทย ขอพระราชทาน พระบรมราชานุญาตใช้ในกิจการตรวจคนเข้าเมือง แต่ก็มีได้เข้าใช้จริงจัง หลังจากสงครามโลกครั้งที่ ๒ รัฐบาลมีมติให้บริษัท เรือลำเลียง จำกัด กระทรวงคมนาคมใช้เป็นสถานที่ขนส่งเสบียงให้แก่ฝ่ายญี่ปุ่น

พ.ศ. ๒๔๘๘ กระทรวงศึกษาธิการ จัดตั้งโรงเรียนประชาบาล โดยใช้พื้นที่เรือนอิทธิมย์ ชื่อว่า โรงเรียนประชาบาลตำบลท่าวงษ์ ๒ ปัญจมราชอนุสรณ์ จนกระทั่งได้พื้นที่ใหม่สร้างอาคารเรียน จึงย้ายออกไป

พ.ศ. ๒๔๙๔ กระทรวงมหาดไทยสร้างเรือนไม้ ๒ ชั้น ชั้นบริเวณริมทะเล เป็นที่ว่าการกิ่งอำเภอเกาะสีชังอยู่ระยะหนึ่ง จนกระทั่งได้สถานที่ใหม่ จึงย้ายออกไป

นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานของรัฐบาลขอใช้พื้นที่บางส่วนในเขตพระราชฐาน เช่น ที่ทำการไปรษณีย์ โทรเลข ที่ทำการย่อยของกรมการข้าว ฯลฯ

การบูรณะพระจุฑาธุชราชฐาน

ในปี พ.ศ. ๒๕๒๐ รัฐบาลมีมติให้จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเข้ามาดูแลพื้นที่อันเป็นที่ดินราชพัสดุนี้ เพื่อวัตถุประสงค์ทางการศึกษา มหาวิทยาลัยได้วางแผนแม่บทการใช้ที่ดิน ปรับปรุงพื้นที่บางส่วน และใช้ที่ดินส่วนที่อยู่นอกเขตพระราชฐานเป็นสถานีวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเล พร้อมทั้งดำเนินการศึกษารวบรวมข้อมูลทางประวัติศาสตร์ สถาปัตยกรรมของอาคารที่ยังหลงเหลืออยู่

ในปี พ.ศ. ๒๕๓๒ เมื่อเกิดโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก (Eastern Seaboard) รัฐบาลได้ประกาศให้เกาะสีชังเป็นแหล่งธรรมชาติอันควรอนุรักษ์ จึงได้มีการศึกษาและวางแผนพัฒนาพื้นที่พระจุฑาธุชราชฐานขึ้น ซึ่งนำไปสู่การประกาศขึ้นทะเบียนเป็นโบราณสถาน และการอนุรักษ์ฟื้นฟูโดยกรมศิลปากรในเวลาต่อมา จนแล้วเสร็จในพ.ศ. ๒๕๓๙

พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน

ในปี พ.ศ. ๒๕๔๕ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้เริ่มปรับปรุงพระราชฐาน จัดกิจกรรมหลากหลายเพื่อเฉลิมฉลองในวโรกาสวันพระบรมราชสมภพของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครบ ๑๕๐ ปี จึงมีความดำริว่า โอกาสนี้เป็นโอกาสพิเศษและเหมาะสมยิ่งในการบูรณะพระจุฑาธุชราชฐานให้อยู่ในสภาพที่เรียบร้อยงดงามอีกครั้งหนึ่ง เพื่อเป็นพระบรมราชานุสรณ์แห่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยเปิดเป็น พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน โบราณสถาน สถานที่ท่องเที่ยวทางประวัติศาสตร์ และจัดแสดงนิทรรศการภายในอาคารต่างๆ เผยแพร่ความรู้แก่นุชนูชนชาวเกาะสีชังและประชาชนทั่วไป

เมื่อความทราบถึง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเห็นความสำคัญของโครงการดังกล่าว ได้พระราชทานพระราชทรัพย์ เป็นทุนประเดิมในการบูรณะเรือนผ่องศรี อีกทั้งทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ เสด็จพระราชดำเนินเป็นองค์ประธานในพิธีเปิด พิพิธภัณฑ์พระจุฑาธุชราชฐาน ในวันที่ ๑๒ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๔๗

โดยในส่วนที่ได้ปรับปรุงและจัดแสดงเป็นพิพิธภัณฑ์ และโบราณสถาน
ได้แก่

พระเจดีย์อุโบสถ วัดอัมพวันกนิมิตร
สร้างขึ้นในปี พ.ศ. ๒๔๓๕ ได้รับการ
บูรณปฏิสังขรณ์และเปิดให้เข้าชม

เรือนไม้ริมทะเล ได้รับการบูรณะ และ
ใช้เป็นสถานที่จัดแสดงนิทรรศการ
ที่น่าสนใจในเกาะสีชัง

เรือนวัฒนา ใช้เป็นสถานที่จัด
แสดงนิทรรศการเหตุการณ์สำคัญ
ในเกาะสีชัง สมัยรัชกาลที่ ๕

เรือนพ่องศรี ใช้เป็นสถานที่จัด
แสดงนิทรรศการพระราชประวัติ
และประวัติบุคคลผู้มีบทบาทกับ
เกาะสีชังในอดีต

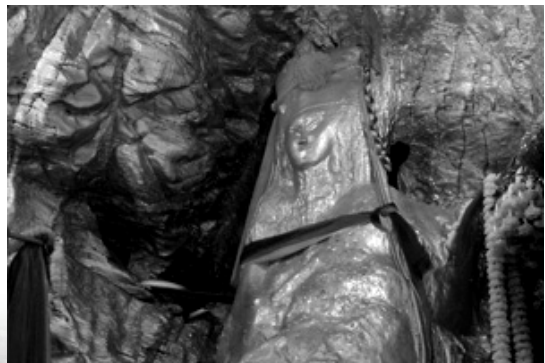

เรือนอภิรมย์ ใช้เป็นสถานที่จัดแสดง
นิทรรศการสิ่งปลูกสร้าง ในสมัยรัชกาล
ที่ ๕

ปัจจุบัน พื้นที่นี้เป็นสถานีวิจัยและศูนย์ฝึกนิสิต อยู่ในความรับผิดชอบ
ของสถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ส่วนพื้นที่
ที่เป็นโบราณสถานอยู่ในความดูแลของสำนักบริหารงานศิลปวัฒนธรรม
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

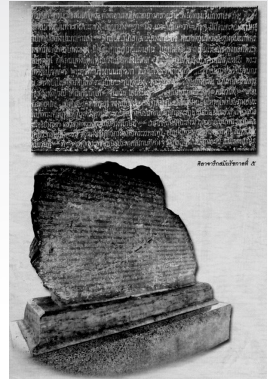
ศาลเจ้าพ่อเขาใหญ่ เกาสีซัง

สถานที่ศักดิ์สิทธิ์บนเขาคายาศิระที่บรรดาชาวจีนทั้งในและต่าง
ประเทศให้ความเคารสักการะ ศาลเจ้าเป็นอาคารใหญ่ลักษณะทรงวิหาร
จีน นอกจากองค์เจ้าพ่อเขาใหญ่แล้วภายในยังเป็นที่ประดิษฐานของเจ้าพ่อ
แห่งเจีย เจ้าแม่กวนอิม พระสังกัจจาย ในช่วงตรุษจีนจะมีผู้คนมาบวงสรวง
สักการะอย่างเนืองแน่นด้วยความเชื่อว่าจะทำให้กิจการค้าเจริญรุ่งเรือง
เชื่อกันว่าใครได้ไปกราบไหว้เจ้าพ่อเขาใหญ่ติดต่อกันเป็นเวลา ๓ ปี จะได้
โชคลาภอันวิเศษ

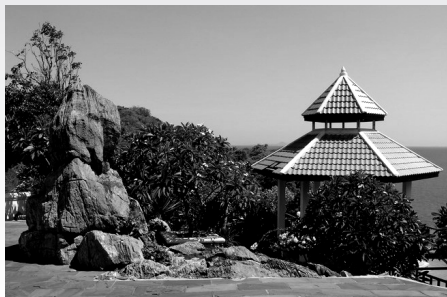

เจ้าพ่อเขาใหญ่มีลักษณะเป็นหินย้อยที่มีลักษณะเหมือนศีรษะคนตรงตามตำราจีนที่ว่าเป็นเจ้าพ่อที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติหลายหมื่นปีมาแล้วอยู่ในถ้ำ เขากลางทะเล หันหน้าไปทางทิศตะวันออก มีน้ำอยู่ข้างหน้าจากจารึกภาษาจีนโบราณ แปลไว้ว่า เมื่อมาจอดทอดสมอเรือที่หน้าเกาะเห็นแสงไฟบนเขา จึงมีการปีนขึ้นไปดูและพบหินย้อยลักษณะดังกล่าว ชาวจีนเชื่อถือว่าเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์มหัศจรรย์

วัดอัมพวันคณิมิตร

วัดอัมพวันคณิมิตร เป็นวัดที่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดเกล้าฯ ให้สร้างขึ้นใหม่ใกล้เนินเขาระหว่างถนนวชิรมุทิตกับถนนพระจุลจอมเกล้าฯ ใกล้บ่ออัมพวันค ซึ่งเป็นสถานที่สงบ ไม่พลุกพล่าน เหมาะกับการบำเพ็ญศาสนกิจให้เกิดประโยชน์ โปรดเกล้าฯ ให้ปักหลักเขียนฉลากพระราชประสงค์ จ้างมหาช่างก่อสร้าง เมื่อก่อสร้างแล้วเสร็จ ทรงถวายประกาศพระราชทานที่เขตพระอุโบสถเป็นวิสุงคามสีมา ในวันที่ ๑๒ พฤษภาคม ๒๔๓๕ พระอุโบสถมีลักษณะแตกต่างจากที่อื่น คือ เป็นพระอุโบสถทรงกลมมีเจดีย์อยู่ด้านบนเป็นหลังคาก่ออิฐถือปูน มีรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบโกธิค ตั้งอยู่บนเขาสูง รอบพระเจดีย์จะมีทัศนียภาพบริเวณพระราชฐานโดยรอบและภูมิทัศน์ทางทะเลที่สวยงาม พระอุโบสถอยู่ภายใต้เจดีย์ทรงกลมขนาดเส้นผ่าศูนย์กลาง ๑๒ เมตร หน้าพระอุโบสถมีต้นพระศรีมหาโพธิ์ที่ทรงปลูกด้วยพระองค์เอง พระเจ้าน้องยาเธอ กรมหมื่นดำรงราชานุภาพนำมาจากดินแดนพุทธคยา ประเทศอินเดีย นับเป็นต้นพระศรีมหาโพธิ์ต้นแรก รวมทั้ง มีศิลาจารึกเป็นแผ่นหินรูปใบเสมา ๘ หลัก ตั้งอยู่รอบพระอุโบสถ กล่าวถึง ความเป็นมาของวัด ความจริงในพระธรรมวินัย

พลับพลาจุดชมดาว

พลับพลาที่ประทับในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๕ ทรงใช้เป็นหอสำหรับดูดาว มีจุดชมวิวที่สวยงามในมุมสูงกว่าช่องเขาขาดจัดเป็นจุดชมทัศนียภาพของเกาะสีชังทั้งด้านหน้าเกาะและหลังเกาะที่สวยงาม พลับพลาที่ตั้งอยู่บริเวณขวามือของช่องอศริยาภรณ์ มีบันไดทางขึ้นด้วยคอนกรีต สวยงาม มีต้นลีลาวดี ปกคลุม ร่มรื่นทั่วบริเวณ

พิพิธภัณฑสถาน

พิพิธภัณฑวิชาวิทยาศาสตร์ทางทะเลของเกาะสีชัง เพื่อสืบสานเอกสหิภิชนตามรอยพระยุคลบาทพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งโปรดเกล้าฯ ให้มีการแสดงพิพิธภัณฑสงของที่หาได้บนเกาะสีชังเพื่อเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร (สมเด็จพระเจ้าลูกยาเธอ เจ้าฟ้ามหาวชิรุณหิศ) ตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๓๔ เพื่อปลุกขวัญกำลังใจในความขยันหมั่นเพียรทำมาหากิน โดยแสดงเมล็ดพืช ผลไม้และการใช้ประโยชน์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อได้รับสิทธิ์การใช้ที่ดินบริเวณแหลมท่าวัง เกาะสีชัง ในปี พ.ศ. ๒๕๒๑ ได้ตั้งหน่วยบริการวิชาการและอนุรักษ์ทำนุบำรุงโบราณสถานมีการพัฒนาพิพิธภัณฑใหม่ ภายใต้การ

กำกับดูแลของสถานีวิจัยวิทยาศาสตร์ทางทะเลและศูนย์ฝึกนิสิต สถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำ เปิดให้บริการตั้งแต่ ๑๒ มกราคม ๒๕๔๗

ชลทัศน์สถาน นำเสนอความรู้เกี่ยวกับระบบนิเวศและทรัพยากรทางทะเล แบ่งเป็น ๙ โซน ประกอบด้วย โซนเทิดพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สถาบันวิจัยทรัพยากรทางน้ำ โซนแนะนำเกาะสีชัง มินิเธียเตอร์ โซนระบบนิเวศหาดทราย หาดหิน โซนแพลงก์ตอนและระบบนิเวศทางทะเล โซนพันธุ์สัตว์น้ำ โซน Touch tank โซนสัตว์เศรษฐกิจ และโซนปะการัง

เกาะขามใหญ่

เกาะเล็กๆ ห่างจากเกาะสีชังประมาณ ๕๐๐ เมตร เป็นหมู่บ้านเล็กๆ มีผู้คนอาศัยไม่มาก ไม่มีถนนรอบเกาะ บริเวณรอบเกาะเป็นร่องน้ำค่อนข้างลึก มีปลาทะเลจำนวนมาก สวยงาม นักท่องเที่ยวนิยมไป

ตกปลา เกาะขามใหญ่มีประเพณีวันไหลเกาะขามและประเพณีอุ้มสาวลงน้ำ จะมีการจัดงานประเพณีนี้ในวันที่ ๑๘ เมษายน ของทุกปี โดยหนุ่มสาวที่ชอบพอกันจะมาร่วมพิธีและอุ้มสาวคนรักไปอาบน้ำ ซึ่งหมายความถึงการได้เป็นคู่รักกันตลอดไป จัดเป็นงานที่สนุกสนานกันโดยทั่ว

เหรียญพระพุทธรูปบาทเกาะสีชัง มงคลล้ำค่าแห่งพุทธานุสติ

ชัชวาล อัจฉมากุล

ณ ไหล่เขาคยาศิระ แห่งยอด
พระจุลจอมเกล้า เนื้อพระอารามวัด
จุฑาทิศธรรมสภารามวรวิหารขึ้นไป
เป็นที่ประดิษฐานรอยพระพุทธรูป
ศิลา ศิลปะอินเดียมีความเก่าแก่ เป็น
ที่เคารพสักการะของชาวเกาะสีชัง
มาช้านาน รอยพระพุทธรูปศิลานี้ เป็นรอยพระพุทธรูปที่จำหลักขึ้นโดย
ฝีมือมนุษย์ด้วยมีเจตนาสร้างถวายอุทิศให้เป็นอนุเสถียรเจดีย์แห่งองค์สมเด็จพระ
บรมศาสดา สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพ
ทรงอัญเชิญมาจากวัดในเมืองคยา ประเทศอินเดีย โดยทรงพระนิพนธ์เล่าไว้ใน
หนังสือนิทานโบราณคดีตอนหนึ่งว่า

“ฉันทพบศิลาจำหลักเป็นรอยพระพุทธรูปเบื้องขวาขนาดยาวล่ำ
คอกเศษ อยู่ที่วัดพุทธคยาแผ่นหนึ่ง สันเกิดดูเป็นของเก่ามาก น่าจะสร้าง
มาแต่ในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช หรือแม้ภายหลังก็ไม่ช้านัก ด้วยมี
หลักฐานปรากฏอยู่เป็นสำคัญว่า เมื่อก่อน พ.ศ. ๕๐๐ ที่ในอินเดีย ห้าม
มิให้ทำพระพุทธรูป เจดีย์สถานต่างๆ ที่ทำลายดลยจำหลักศิลาเป็นเรื่อง
พระพุทธรูปประวัติ ตรงไหนที่จะต้องทำพระพุทธรูปย่อมทำเป็นรูปของสิ่งอื่น
แทนพระพุทธรูป ก่อนตรัสรู้มักทำเป็นรอยพระบาท ตรงเมื่อตรัสรู้มักทำ
เป็นรูปพุทธบัลลังก์กับต้นโพธิ์ ตรงเมื่อทรงประกาศพระศาสนาทำเป็นรูป
จักรกับกวาง ตรงเมื่อเสด็จเข้าพระนิพพานทำเป็นรูปพระสถูป...”

จากพระนิพนธ์ข้างต้น ทำให้ทราบว่ารอยพระพุทธรูปบาทจำหลักศิลา
รอยนี้ เป็นรอยพระพุทธรูปที่มีความเก่าแก่มากที่สุดรอยหนึ่งที่ประดิษฐาน
อยู่ในประเทศไทย ซึ่งสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราช
านุภาพทรงพบที่วัดในเมืองคยา ประเทศอินเดีย มีความงดงาม เป็นที่พอ
พระทัยอย่างมาก ความทราบถึงอุปราชแห่งอินเดียได้จึงถวายให้สมเด็จพระ
เจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยาดำรงราชานุภาพเพื่อทรงอัญเชิญมาทูลเกล้า
ทูลกระหม่อมถวายแต่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว นำความ
ปิติโสมนัสมาสู่พระราชหฤทัยในสมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงเป็นอย่างยิ่ง จึง
ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้อัญเชิญรอย พระพุทธรูปศิลา
นี้ ขึ้นประดิษฐาน ณ ไหล่เขาซึ่งพระราชทานนามว่า “คยาศิระ” ให้พ้อง
กับชื่อเมืองที่อัญเชิญรอยพระพุทธรูปนี้มา พร้อมกันนั้นทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าโปรดกระหม่อมให้สร้างมณฑปครอบรอย พระพุทธรูปพร้อม
ทั้งบันไดสำหรับขึ้นไปนมัสการรอยพระพุทธรูป แล้วโปรดให้จัดการพระ
ราชพิธีสมโภชรอยพระพุทธรูปเป็นการใหญ่โต มีการนิมนต์สมเด็จพระ
ราชาคณะ และพระราชาคณะผู้ใหญ่จากพระนครมาเจริญพระพุทธมนต์ ใน
พุทธศักราช ๒๔๓๕ ซึ่งเป็นปีที่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าจุฑาธุช
ธราดิลก ทรงมีพระประสูติกาลพอดี

เมื่อเรื่องเล่าว่า ราวพุทธศักราช ๒๔๒๓ พระบาทสมเด็จพระจุล-
จอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมาที่วัดจักรวรรดิราชาวาส ได้ทอด
พระเนตรเห็นงานฝีมือก่อสร้างมณฑปพระพุทธรูปที่วัดของ พระปลัดมา
ทรงพอพระราชหฤทัยเป็นอันมาก จึงทรงมีพระราชศรัทธาพระราชทาน
สมณศักดิ์พระปลัดมาขึ้นเป็นพระครูสัญญาบัตรที่ พระครูภาวนาวิจารณ์
ต่อมาเมื่อทรงมีพระราชดำริที่จะอัญเชิญรอยพระพุทธรูปมาประดิษฐาน
ณ เกาะสีชัง จึงทรงมีพระบรมราชโองการให้อาราธนาพระครูภาวนาวิจารณ์

รูปนั้น ไปช่วยอำนวยการก่อสร้างมณฑลปรอยพระพุทธรบาทให้แล้วเสร็จ จน
ถึงการพระราชพิธีสมโภชพระพุทธรบาทเกาะสี่ซัง

สำหรับประวัติพระอาจารย์มารูปนี้ มีนามเดิมชื่อ มา เกิดเมื่อวันที่
๑๑ กันยายน พุทธศักราช ๒๓๘๐ (รัตนโกสินทร์ศก ๕๖) ตรงกับวันจันทร์
ขึ้น ๑๒ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีระกาพศก (จุลศักราช ๑๑๙๙) ณ ตำบลบ้าน
ข้าวหลาม อำเภอสำเพ็ง จังหวัดพระนคร โยมบิดาชื่อ ทองอยู่ โยมมารดา
ชื่อ แซ่ม

ครั้นพุทธศักราช ๒๔๐๔ (รัตนโกสินทร์ศก ๘๐) ตรงกับปีระกาตรีศก
(จุลศักราช ๑๒๒๓) ขณะมีอายุได้ ๒๕ ปี ได้อุปสมบทเป็นภิกษุ ณ พัทธสีมา
วัดจักรวรรดิราชาวาส โดยมีพระอาจารย์นอง วัดจักรวรรดิราชาวาส เป็น
พระอุปัชฌายะ เจ้าอธิการแบน วัดบางกระสัน เป็นพระกรรมวาจาจารย์
พระอาจารย์ทอง วัดบางกระสัน เป็นพระอนุสาวนาจารย์ ได้รับสมณฉายา
ว่า “อินทโร” ต่อมาพุทธศักราช ๒๔๑๔ (รัตนโกสินทร์ศก ๙๐) ตรงกับ
ปีมะเมีย โทศก (จุลศักราช ๑๒๓๒) ได้รับแต่งตั้งเป็นพระปลัดฐานานุกรม
ในพระวรวงศ์เธอ (เสง) พระราชาคณะวัดจักรวรรดิราชาวาส (ซึ่งภายหลัง
เลื่อนเป็นพระโพธิวงษาจารย์ ญาณวิสุทธิจริยาปริณายก) พระอาจารย์มา
รูปนี้มีความชำนาญในเรื่องการบูรณะโบราณสถานและโบราณวัตถุอย่าง
เอกอุ จนเป็นที่ประจักษ์และเป็นที่พระศรัทธาในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์
เธอกรมพระยาดำรงราชานุภาพเป็นอย่างยิ่ง จนความล่วงรู้ถึงพระเนตร
พระกรรมพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ครั้นเมื่อสมเด็จพระ
พุทธเจ้าหลวงเสด็จพระราชดำเนินไปยังวัดจักรวรรดิราชาวาส จึงได้
ทรงรู้จักกับพระอาจารย์มา ทรงประจักษ์ในผลงานการบูรณะปฏิสังขรณ์อัน
เป็นที่เลื่องลือในครั้งนั้น

เมื่อถึงการพระราชพิธีสมโภชพระพุทธบาท เกาะสี่ซัง สมเด็จพระพุทธเจ้าหลวงทรงพระกรุณาโปรดตั้งพระราชอาคันตุกะเพื่อกำกับการพระพุทธบาทเกาะสี่ซังเป็นธรรมเนียมเฉลิมพระพระพุทธบาทสืบมาแต่ครั้งโบราณกาล จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ตั้งพระครูภูพานาวิจารณ์ (มา)

พระพุฒจารย์ (มา)

วัดจักรวรรดิราชาวาส ขึ้นเป็นพระมงคลทิพมณี สถิตพระพุทธรบาท
เกาะสี่ซัง เจ้าคณะใหญ่แขวงเมืองสมุทรปราการ มีนิตยภัตเดือนละ ๓ บาท
ภายหลังได้เพิ่มนิตยภัตเป็นเดือนละ ๗ บาท ๒ สลึง ธรรมเนียมการตั้ง
พระราชาคณะกำกับการพระพุทธรบาทนั้นมิมาแต่ครั้งโบราณนับตั้งแต่การ
ค้นพบรอยพระพุทธรบาท ณ เมืองสระบุรีในสมัยกรุงศรีอยุธยา สืบมาจน
ถึงกรุงรัตนโกสินทร์ ทั้งนี้ด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะได้ทรงฝาก
พระราชภาระให้พระราชาคณะรูปที่ทรงตั้งนั้นได้ดูแลความเรียบร้อยของ
รอยพระพุทธรบาทซึ่งเป็นพุทธสถานที่ทรงทำนุบำรุงนั่นเอง

ระหว่างที่เจ้าคุณพระมงคลทิพมณีได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรด
เกล้าฯ ให้มาอำนวยการก่อสร้างมณฑปพระพุทธรบาทเกาะสี่ซังนั้น ท่าน
ได้ดำริสร้างมณฑปวัตถุขึ้นเป็นเหรียญรูปรอยพระพุทธรบาทเพื่อเป็นอนุสรณ์
มอบให้แก่ผู้ร่วมบริจาคทรัพย์เข้าเรียไรในการโดยเสด็จพระราชกุศล
ดังกล่าว ลักษณะของเหรียญ พระพุทธรบาทเกาะสี่ซัง พ.ศ. ๒๔๓๕ ด้านหนึ่ง
เป็นรูปรอยพระพุทธรบาทอยู่บนลายดอกไม้ ส่วนอีกด้านหนึ่งมีข้อความนูน
ว่า “เข้าส่วนเรียรายการกุศลพระพุทธรบาทเกาะสี่ซัง” เหรียญนี้มีด้วยกัน
๒ แบบ คือ แบบมีหู เนื้อทองแดง เนื้อเงิน และ แบบไม่มีหู เป็นเนื้อดีบุก

พระมวงคทิมุณี (มา) รูปนี้ต่อมาในแผ่นดินพระบาทสมเด็จพระมวงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดให้สถาปนาเป็นพระพุทธรูปปรากฏความในประกาศสถาปนาสมณศักดิ์ ดังนี้

วันที่ ๓๐ ธันวาคม พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ (รัตนโกสินทรศก ๑๓๒) ตรงกับ ณ วันอังคาร ขึ้น ๔ ค่ำ เดือนยี่ ปีฉลู เบญจศก (จุลศักราช ๑๒๗๕) วัน เดือน ปี นี้ ท่านมีชนมายุได้ ๗๗ ปี มีพรรษา ๕๒ พรรษา พระบรมมหาบพิตรพระราชสมภารเจ้า พระบาทสมเด็จพระมวงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเครื่องยศทหารปืนใหญ่ เสด็จประทับพระที่นั่งอมรินทรวินิจฉัย โปรดเกล้าฯ ให้พระยาตรีสุนทรโวหาร อ่านประกาศกระแสพระบรมราชโองการ ตั้งสมณศักดิ์ พระราชทานหิริธูปัตร์ เลื่อนพระมวงคทิมุณี เปนพระราชกณเฑาะว์ใหญ่ เพิ่มนิตยภัตเปนเดือนละ ๘ บาท มีนามตามจารึกในหิริธูปัตร์ และประกาศตั้ง ดังแจ้งต่อไปนี้

ศุภมัสตุ พระพุทธศาสนกาล เป็นอดีตภาค ๒๔๕๖ พรรษกาล ปัตยุบัน จันทรโคจร อสภสัมพัตสร บุศยมาศ สุกกปักษ์ จตุตถิติถิ ฤมวาร สุริยคติกาล ธันวาคมมาส ดิงสติมสุรทิน โดยกาลนิยม

พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล พระอัฐมรามาธิบดินทร พระมวงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระดำริว่า พระมวงคทิมุณี ประกอบด้วยวิริยอุตสาหะในกิจอันเปนคุณประโยชน์ในพระศาสนา ชำนาญในวิปัสณาธุระ เปนพระอุปัชฌายะให้อุปสมบทแก่กุลบุตรเป็นอันมาก มีอธยาศัยโอบอ้อมอารี เปนที่ขอบที่นับถือของชนทั้งหลาย เพราะชวนชวยสงเคราะห์ประชาราษฎร์ อันมีทุกข์ลำบาก ด้วยพยาธิทุกข์ และมรณภัยให้มีความสะดวกใจทุกสถาน เอาใจใสในการก่อสร้างแลปฏิสังขรณ์อารามวิหาร เปนผู้รักษาการพระพุทธบาท ได้จัดการทำนุบำรุงให้มีความเจริญยิ่งขึ้น เปนที่สะดวกสบายแก่ลัปบุรุษ ผู้ขึ้นไป

นมัสการรอยพระพุทธรูปตามฤดูกาล และได้ชักชวนผู้มีศรัทธา ให้บริจาค
ทรัพย์ จัดการปฏิสังขรณ์พระมณฑปพระพุทธรูป อันชำรุดทรุดโทรม
มาแต่ก่อน ให้ดีดังเดิมแล้วเสร็จบริบูรณ์ แล ขวนขวายในการที่จะให้เกิด
ประโยชน์ บำรุงพระอารามให้รุ่งเรืองขึ้นเป็นอันมาก บัดนี้ก็ประกอบด้วย
พระราชกุศลมีวิญญูเป็นพระเถระผู้ใหญ่ สมควรจะพระราชทานเพิ่มสมณศักดิ์
ให้ดำรงตำแหน่งอันสูงขึ้นไปได้ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม
ให้สถาปนาพระมงคลทิพมณี เป็นพระราชาคณะผู้ใหญ่ เจ้าคณะอรัญวาสี
มีนามตามจารึกในหิรัญบัฏว่า พระพุฒาจารย์ อเนกสถานปรีชาวิสุทธ
ศีลจรรยาสมบัติ นิพัทธอุตคุณ สิริสุนทรพรตจาริก อรัญญิกคณิศราธิการ
อภิบาลบวรลัญช์ อรัญวาสี สังฆนายก เจ้าคณะอรัญวาสี มีสมณศักดิ์
เสมอเจ้าคณะรอง สถิต ณ วัดจักรวรรดิราชาวาส พระอารามหลวง
มีฐานานุกาตักดีควรตั้งฐานานุกรมได้ ๘ รูป คือ พระครูปลัดสุวัฒนสมณาจารย์
ปรีชาญาณจาริก อรัญญิกสังฆนายกธรรวาทะ ๑ พระครูวินัยธร ๑ พระครู
วินัยธรรม ๑ พระครูศัพทสุนทร ๑ พระครูอมรโฆสิต ๑ พระครูธรรมรักขิต
๑ พระครูสมุห์ ๑ พระครูใบฎีกา ๑ รวม ๘ รูป

พระพุฒาจารย์ (มา) หรือ “ท่านเจ้ามา” ที่บรรดาศิษยานุศิษย์ตลอด
จนชาวบ้านทั่วไปในสมัยนั้นถวายนามเรียกท่านอย่างล่ำลือ เป็นพระเถรา
จารย์ที่ทรงวิปัสสนาแตกฉานจนเป็นที่เคารพนับถือของพุทธศาสนิกชน
ทั่วไป ว่า ท่านเจ้ามานี้ทรงวิทยาคมยิ่ง บรรดามงคลวัตถุและเครื่องรางที่
ท่านสร้างแจกจ่ายไปนั้น ต่างเป็นที่หวงแหนของผู้ครอบครอง ด้วยมีความ
เชื่อว่า อำนาจจิตที่ท่านอธิษฐานลงไปนั้นย่อมบันดาลคุณวิเศษที่มีความ
เข้มขลัง สามารถปิดเป่าสิ่งชั่วร้ายและบันดาลความสำเร็จสมปรารถนาแก่
ผู้บูชาและปฏิบัติดีงามตามพระธรรมคำสั่งสอนของสมเด็จพระบรมศาสดา
ในที่สุด

พระพุฒาจารย์ (มา) ถึงแก่มรณภาพ เมื่อวันที่ ๙ ตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๕๗ (รัตนโกสินทรศก ๑๓๓) ตรงกับ ณ วันศุกร์ แรม ๕ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีชวด ฉศก (จุลศักราช ๑๒๗๖) เวลา ๑๐ ทุ่ม ๓๐ นาที ท่านได้ถึงแก่มรณภาพ มีชนมายุ ๗๘ ปี ๑ เดือน ๒๒ วัน นับพรรษาได้ ๕๒ พรรษา

แม้เหรียญรอยพระพุทธรูปบาทเกาะสี่ซัง จะเป็นของล้ำค่าที่นับวันจะหาได้ยากยิ่ง แต่ในปัจจุบันวัดจุฬาทิศธรรมสภารามวรวิหาร ในฐานะผู้กำกับการดูแลรอยพระพุทธรูปบาทเกาะสี่ซัง ก็ได้จัดสร้างเหรียญรอยพระพุทธรูปบาทเกาะสี่ซังออกแจกจ่ายให้แก่ผู้ร่วมการกุศลของพระอาราม ทดแทนเหรียญรุ่นเก่าให้อนุชนรุ่นหลังได้มีมงคลวัตถุนี้เป็นที่ระลึกก่อเกิดพุทธานุสติในการกระทำความดีสืบไป

อ้างอิง : หนังสือ **ปายาสีกราชญ์** พระยาพลพรรคภิบาล สร้างในงานศพ
พระพุฒาจารย์ (มา) วัดจักรวรรดิราชาวาส พ.ศ. ๒๔๕๗

ภาคผนวก

คำสั่งสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา

ที่ ๖๖ /๒๕๕๗

เรื่อง แต่งตั้งคณะทำงานดำเนินงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน
ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ประจำปี ๒๕๕๗

ด้วยพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานผ้าพระกฐินพระราชทานให้สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ไปถวายพระสงฆ์ที่จำพรรษาถ้วนไตรมาส ณ วัดจุฬาทิศธรรมสมาธามรรวิหาร ตำบลท่าเทววงษ์ อำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี ในวันที่เสาร์ที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๗ ตรงกับวันขึ้น ๑๐ ค่ำ เดือน ๑๒

เพื่อให้การดำเนินงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทาน ประจำปี พ.ศ. ๒๕๕๗ เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและบรรลุวัตถุประสงค์ จึงแต่งตั้งคณะทำงาน ดังต่อไปนี้

๑. ฝ่ายอำนวยการ ประกอบด้วย

๑) เลขาธิการสภาการศึกษา	ประธานคณะทำงาน
๒) รองเลขาธิการสภาการศึกษา	รองประธานคณะทำงาน
๓) ที่ปรึกษา (นักวิชาการศึกษา ทรงคุณวุฒิ)	รองประธานคณะทำงาน
๔) ผู้อำนวยการสำนักนโยบายและแผนการศึกษา	คณะทำงาน
๕) ผู้อำนวยการสำนักประเมินผลการจัดการศึกษา	คณะทำงาน
๖) ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาคุณภาพการศึกษา	คณะทำงาน
๗) ผู้อำนวยการสำนักมาตรฐานการศึกษาและพัฒนาการเรียนรู้	คณะทำงาน
๘) ผู้อำนวยการสำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา	คณะทำงาน
๙) ผู้อำนวยการกลุ่มพัฒนาระบบบริหาร	คณะทำงาน
๑๐) ผู้อำนวยการสำนักนโยบายความร่วมมือกับต่างประเทศ	คณะทำงาน
๑๑) ผู้อำนวยการสำนักสื่อสารสาธารณะ	คณะทำงาน
๑๒) ผู้อำนวยการสำนักอำนวยการ	คณะทำงานและเลขานุการ
๑๓) นางอำไพ ธนากรกิตติโยธิน	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๔) นางสาวดวงจิต จงวนิช	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕) นางวราสนา วงศ์กริช	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖) นางมาลี รุจิระปริญญา	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

หน้าที่

- กำกับดูแลการดำเนินงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทานให้เป็นไปตามวัตถุประสงค์ด้วยความเรียบร้อย
- ให้คำปรึกษาในการดำเนินงานแก่คณะทำงานฝ่ายต่าง ๆ ให้สามารถดำเนินงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ

๒. ฝ่ายพิธีการ ประกอบด้วย

๑) นายวีระ	พลอครบุรี	ประธานคณะกรรมการ
๒) นายสมพงษ์	ผุ่ยสารธรรม	รองประธานคณะกรรมการ
๓) นางสาวสุนันท์	เอื้อเชิดกุล	คณะกรรมการ
๔) นายปานเทพ	ลาภเกษร	คณะกรรมการ
๕) นางจุรีภรณ์	จันทราภฏ	คณะกรรมการ
๖) นายชัชวาล	อัชฌากุล	คณะกรรมการและเลขานุการ
๗) นางวาสนา	วงศ์กรีช	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๘) นายอรรถพล	ไชยนุรักษ์	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

หน้าที่

- ๑) ประสานการดำเนินงานกับกรมการศาสนา สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัดชลบุรี วัตถุประสงค์ธรรมสภาธรรม-วารวิหาร และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เพื่อเตรียมความพร้อมในด้านพิธี
- ๒) ออกแบบและจัดทำเครื่องไทยธรรมเพื่อการถวายเป็นพระราชกุศล
- ๓) หน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

๓. ฝ่ายประสานงานเครือข่าย ประกอบด้วย

๑) นายเฉลิมชนม์	แน่นหนา	ประธานคณะกรรมการ
๒) นายชาญ	ตันติธรรมถาวร	รองประธานคณะกรรมการ
๓) นางทิพย์สุดา	สุนธเสณีย์	คณะกรรมการ
๔) นางสาวอัมพร	พงษ์กังสนานันท์	คณะกรรมการ
๕) นายสมศักดิ์	ดลประสิทธิ์	คณะกรรมการ
๖) นางสาวสมรฉัตร	อ่องเอิบ	คณะกรรมการ
๗) นางศิริพร	ศรีพันธุ์	คณะกรรมการ
๘) นายสวัสดิ์	ภูทอง	คณะกรรมการ
๙) นางพรศุณี	ทับทิมอ่อน	คณะกรรมการ
๑๐) นางสาวสมพร	อิมย่อง	คณะกรรมการ
๑๑) นางสาววิภาปิณี	ศรีพันธุ์บุตร	คณะกรรมการ
๑๒) นางสาวศรดา	แสนสี	คณะกรรมการ
๑๓) นายปานเทพ	ลาภเกษร	คณะกรรมการและเลขานุการ
๑๔) นางเพทาย	บุญมี	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๕) นางปัทมา	คำภาศรี	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๑๖) นางสาวสุมาลี	ไพโรศักดิ์สกุล	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

หน้าที่

- ๑) ประสานและรวบรวมรายชื่อพร้อมด้วยที่อยู่เครือข่ายของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา ประกอบด้วย คณะกรรมการสภาการศึกษา คณะอนุกรรมการสภาการศึกษา ครูภูมิปัญญาไทย ครูแห่งชาติ ครูต้นแบบ ผู้บริหารสถานศึกษาต้นแบบ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา สมาชิกวารสารการศึกษาไทย หน่วยงาน/สถานศึกษาในโครงการอื่น ๆ สถานประกอบการ หน่วยงานภาครัฐ และเอกชน รวมทั้งคณะที่ปรึกษา ผู้ทรงคุณวุฒิ และข้าราชการบำนาญ เพื่อจัดตั้งให้คณะกรรมการฝ่ายผลิตและจัดส่งใบปฏิภา
- ๒) ประสานงานกับหน่วยงานและบุคคลทั่วไปเพื่อรวบรวมจัดปัจจัย

๔. ฝ่ายผลิตและจัดส่งใบฎีกา ประกอบด้วย

๑) นางศิริพร	ศิริพันธุ์	ประธานคณะกรรมการ
๒) นางอำไพ	ธนากรกิตติโยธิน	รองประธานคณะกรรมการ
๓) นายสมยศ	พันธิโอรพารกุล	คณะกรรมการ
๔) นางกันยา	แสนวงษ์	คณะกรรมการ
๕) นางมาลี	วุจิระปริญญา	คณะกรรมการ
๖) นางสาวจิรา	วงศ์เหลือง	คณะกรรมการ
๗) นางกัญญา	นิลกำแหง	คณะกรรมการ
๘) นางรัตนา	เขมะพานิช	คณะกรรมการ
๙) นายอุดมพร	สังขทรัพย์	คณะกรรมการ
๑๐) นางสาวจันทรา	ประเสริฐธรรม	คณะกรรมการ
๑๑) นางสาวรอยระย้า	เรือนนาค	คณะกรรมการ
๑๒) นางสาวรัชณี	คำแสน	คณะกรรมการ
๑๓) นางสาวชिरาภรณ์	ยอดดี	คณะกรรมการ
๑๔) นางนลินพร	คันทะมาลา	คณะกรรมการ
๑๕) นางบุศมาพร	ประเสริฐธรรม	คณะกรรมการ
๑๖) นายมนตรี	กีสุน์	คณะกรรมการ
๑๗) นายชาติชาย	สมบุญ	คณะกรรมการ
๑๘) นายแสวง	จินตาควง	คณะกรรมการ
๑๙) นายต่อตระกูล	บุญเพชร	คณะกรรมการ
๒๐) นางสาวกนกพรรณ	วรรณเวช	คณะกรรมการและเลขานุการ
๒๑) นางสาวราตรี	อินทวิงค์	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๒) นางสาวเกษแก้ว	คำมา	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๓) นางเกตกนก	แก้วนพรัตน์	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

หน้าที่

- ๑) ผลิตและจัดส่งฎีกาเพื่อออกบุญแก่บุคคลทั่วไป และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องทั้งภาครัฐและเอกชนตามบัญชีที่คณะกรรมการฝ่ายประสานงานเครือข่ายจัดส่งมา
- ๒) หน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

๕. ฝ่ายการเงิน ประกอบด้วย

๑) นางสาวธัญวรรณ	วุฒิพัฒนานนท์	ประธานคณะกรรมการ
๒) นางวริญญา	พวงแก้ว	รองประธานคณะกรรมการ
๓) นางวิไลรัตน์	แสงอรุณ	คณะกรรมการ
๔) นางพรรณวิภา	เอียดพูล	คณะกรรมการ
๕) นางจรีภรณ์	จันทร์มาภู	คณะกรรมการ
๖) นางสาวแพรวพรรณ	พูลเลิศ	คณะกรรมการและเลขานุการ
๗) นางสาวณิฏยา	ส่องสว่าง	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

/ หน้าที่...

หน้าที

- ๑) ประสานงานกับธนาคารกรุงไทย สาขาศรียาน เพื่อรวบรวมปัจจัยที่บริจาคผ่านบัญชีธนาคาร
- ๒) ประสานงานกับที่ทำการไปรษณีย์ เพื่อรวบรวมปัจจัยที่บริจาคผ่านที่ทำการไปรษณีย์
- ๓) ดูแลรักษาตู้รับบริจาคปัจจัยของสำนักงานฯ
- ๔) รวบรวมปัจจัย รวมทั้งติดตามและจัดส่งใบอนุญาตบาท
- ๕) หน้าทีอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

๖. ฝ่ายประชาสัมพันธ์ ประกอบด้วย

๑) นางสาวสุวิณา	เกษษณะศิลป์	ประธานคณะกรรมการ
๒) นางสาววิษุลาวัลย์	พิทักษ์ผล	รองประธานคณะกรรมการ
๓) นางสาวทัศนวัลย์	นิยมบุผา	คณะกรรมการ
๔) นายสุภสิทธิ์	ภูภักดี	คณะกรรมการ
๕) นายศิริรัตน์	ชำนาญกิจ	คณะกรรมการ
๖) นางสาวไกลัดดา	สดสมศรี	คณะกรรมการและเลขานุการ
๗) นางสาวชิราภรณ์	ยอดดี	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๘) นายสุภาชัย	พันธ์เดช	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

หน้าที

- ๑) ประสานการประชาสัมพันธ์การดำเนินงานถวายผ้าพระกฐินพระราชทานทั้งก่อน ระหว่างและภายหลัง
วันงาน
- ๒) จัดทำป้ายประชาสัมพันธ์เชิญชวน
- ๓) บันทึกภาพนึ่งกิจกรรมในวันงาน
- ๔) หน้าทีอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

๗. ฝ่ายจัดทำหนังสือที่ระลึก ประกอบด้วย

๑) นายรวิษ	ตาแก้ว	ประธานคณะกรรมการ
๒) นางสาวพุดิสาร์	อัคคะพู	รองประธานคณะกรรมการ
๓) นางพิจารณา	ศิริชานนท์	คณะกรรมการ
๔) นายณภมณฑล	สิบนรินทร์	คณะกรรมการ
๕) นางรุจิรา	สุนทรรัตน์	คณะกรรมการ
๖) นายสุภสิทธิ์	ภูภักดี	คณะกรรมการ
๗) นางสาวปิยะมาศ	เมียดไธสง	คณะกรรมการและเลขานุการ
๘) นางกัญญา	แสวงวงศ์	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ
๙) นางสาวศลิษา	ใจสมุทพร	คณะกรรมการและผู้ช่วยเลขานุการ

หน้าที

- ๑) ประสานงาน รวบรวมและเรียบเรียงข้อมูลประวัติวัดจุฬามณีธรรมสถานวรวิหาร และข้อมูลที่เกี่ยวข้อง
- ๒) จัดทำหนังสือที่ระลึกเพื่อมอบแก่หน่วยงานที่ร่วมทำบุญและผู้ร่วมบริจาคปัจจัยในงานถวายผ้าพระกฐิน
พระราชทาน
- ๓) หน้าทีอื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

๘. คณะทำงานฝ่ายกิจกรรมสัมพันธ์เรียนรู้เพื่อสังคม ประกอบด้วย

๑) นายกวิน	เสื่อสกุล	ประธานคณะทำงาน
๒) นายปานเทพ	ลาภเกษร	รองประธานคณะทำงาน
๓) นางสาวชนัญญา	อุ้นจันทร์	คณะทำงาน
๔) นางสาวอุไรวรรณ	พันธ์สุจริต	คณะทำงาน
๕) นายจิรวิทย์	โทภูวไพบุลย์	คณะทำงาน
๖) นายคำรณ	ราชภัคดี	คณะทำงาน
๗) นายภาณุพงศ์	พนมวัน	คณะทำงาน
๘) นายศราวุธ	บุญคล่อง	คณะทำงาน
๙) นายอรรถพล	ไชยบุรีรักษ์	คณะทำงาน
๑๐) นายพินพงศ์	บุญเพลิง	คณะทำงาน
๑๑) นางสาวนริสา	ไชยชนแก้ว	คณะทำงาน
๑๒) นายณัฐพงศ์	มณีจักร	คณะทำงาน
๑๓) นายศิริรัตน์	ชำนาญกิจ	คณะทำงาน
๑๔) นางสาววิภาปวีณ์	ศรีพันธบุตร	คณะทำงาน
๑๕) นางอมรรัตน์	ตรีนก	คณะทำงาน
๑๖) นายปัญญา	หาอ่อน	คณะทำงาน
๑๗) นายอาวุฒ	ไกรประสิทธิ์	คณะทำงาน
๑๘) นายธีระพงษ์	คำรณฤทธิศร	คณะทำงานและเลขานุการ
๑๙) นางสาวพรรณงาม	ธีระพงศ์	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๐) นายบวรศักดิ์	ชุตินทราศรี	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ
๒๑) นางเกตุกนก	แก้วนพรัตน์	คณะทำงานและผู้ช่วยเลขานุการ

หน้าที่

- ๑) ประสานการดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดกิจกรรมร่วมกับวัดจุฬาที่ศธรรมสภาารวมรวิหาร และสถานศึกษาใกล้เคียง
- ๒) จัดทำกิจกรรมต่าง ๆ ที่สร้างสรรค์ทางด้านการศึกษา หรือกิจกรรมที่แสดงความรับผิดชอบต่อสังคม
- ๓) หน้าที่อื่น ๆ ตามที่ได้รับมอบหมาย

ทั้งนี้ ตั้งแต่บัดนี้เป็นต้นไป

สั่ง ณ วันที่ ๑๒ มิถุนายน พ.ศ. ๒๕๕๗

(นางรัตนา ศรีเหรียญ)

รองเลขาธิการสภาการศึกษา รักษาราชการแทน
เลขาธิการสภาการศึกษา

คณะจัดทำหนังสือที่ระลึก

กฐินพระราชทาน ประจำปี ๒๕๕๗

วัดจุฬาทิศธรรมสภาารามวรวิหาร อำเภอเกาะสีชัง จังหวัดชลบุรี

คณะที่ปรึกษา

รองศาสตราจารย์พนิตี รตะนานุกูล เลขาธิการสภาการศึกษา
นายพิษณุ ตูลสุข รองเลขาธิการสภาการศึกษา
นางทิพย์สุดา สุเมธเสนีย์ ผู้ช่วยเลขาธิการสภาการศึกษา

คณะทำงาน

นายรวิช ตาแก้ว นางสาวพุดิสาร์ อัครคะพู
นางพิจารณา ศิริชานนท์ นางรุจิรา สุนทรรัตน์
นางสาวปิยะมาศ เมิตไธสง นางกันยา แสงวงษ์
นายสุภสิทธิ์ ภูภักดี นางสาวศลิษา ใจสมุทร

ผู้ประสานงานและข้อมูล

นายชัชวาล อัครมากุล

ผู้ประสานการจัดพิมพ์

นายรวิช ตาแก้ว นางสาวพุดิสาร์ อัครคะพู
นางสาวปิยะมาศ เมิตไธสง

ผู้พิมพ์ต้นฉบับ

นางสาวบุศรา บุญเกิด